

ORODHA YA WAJUMBE WA BARAZA LA WAWAKILISHI ZANZIBAR

MHE. PANDU AMEIR KIFICHO - SPIKA

1. Mhe. Ali Abdalla Ali Naibu Spika/Jimbo la Mfenesini.
2. Mhe. Mahmoud Muhammed Mussa Mwenyekiti wa Baraza Jimbo la Kikwajuni.
3. Mhe. Mgeni Hassan Juma Mwenyekiti wa Baraza/ Nafasi za Wanawake.
4. Mhe. Balozi Seif Ali Iddi MBM/Makamu wa Pili wa Rais/Kiongozi wa Shughuli za Serikali/Kuteuliwa na Rais.
5. Mhe. Dr. Mwinyihaji Makame Mwadini MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais Ikulu na Utawala Bora/ Jimbo la Dimani.
6. Mhe. Omar Yussuf Mzee MBM/Waziri wa Fedha/ Kuteuliwa na Rais.
7. Mhe. Haji Omar Kheri MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ/JimbolaTumbatu
8. Mhe. Fatma Abdulhabib Fereji MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Kwanza wa Rais/Kuteuliwa na Rais.
9. Mhe. Mohammed Aboud Mohammed MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais/ Kuteuliwa na Rais.
- 10.Mhe. Abubakar Khamis Bakary MBM/Waziri wa Katiba na Sheria/Jimbo la Mgogoni.
11. Mhe. Rashid Seif Suleiman MBM/ Waziri wa Afya/Jimbo la Ziwani.
- 12.Mhe. Ramadhan Abdalla Shaaban MBM/Waziri wa Ardhi, Maakazi, Maji na Nishati/ Kuteuliwa na Rais.

13.Mhe. Juma Duni Haji	MBM/Waziri wa Miundombinu na Mawasiliano/Kuteuliwa na Rais.
14.Mhe. Zainab Omar Mohammed	MBM/Waziri wa Uwezeshaji, Ustawi wa Jamii, Vijana, Wanawake na Watoto/Kuteuliwa na Rais.
15.Mhe. Abdilllah Jihad Hassan	MBM/Waziri wa Mifugo na Uvuvi/Jimbo la Magogoni.
16.Mhe. Ali Juma Shamuhuna	MBM/Waziri wa Elimu na Mafunzo ya Amali/Jimbo la Donge.
17.Mhe Dr. Sira Ubwa Mamboya	MBM/Waziri wa Kilimo na Maliasili/Kuteuliwa na Rais.
18.Mhe. Nassor Ahmed Mazrui	MBM/Waziri wa Biashara,Viwanda na Masoko/Jimbo la Mtoni.
19.Mhe. Said Ali Mbarouk	MBM/Waziri wa Habari, Utamaduni Utalii na Michezo/Jimbo la Gando.
20.Mhe. Haroun Ali Suleiman	MBM/Waziri wa Nchi, Ofisi Ya Rais, Kazi na Utumishi wa Umma/Jimbo la Makunduchi.
21.Mhe. Haji Faki Shaali	MBM/ Waziri Asiekuwa na Wizara Maalum/Jimbo la Mkanyageni.
22.Mhe. Machano Othman Said	MBM/Waziri Asiekuwa na Wizara Maalum/Jimbo la Chumbuni.
23. Mhe. Shawana Bukheit Hassan	MBM/Waziri Asiekuwa na Wizara Maalum/Jimbo la Dole.
24. Mhe. Issa Haji Ussi (Gavu)	Naibu Waziri wa Miundombinu na Mawasiliano/Jimbo la Chwaka.

25. Mhe. Zahra Ali Hamad	Naibu Waziri wa Elimu na Mafunzo ya Amali/Nafasi za Wanawake.
26.Mhe.Mahmoud Thabit Kombo	Naibu Waziri wa Afya/ Jimbo la Kiembesamaki
27.Mhe. Bihindi Hamad Khamis	Naibu Waziri wa Habari, Utamaduni,Utalii na Michezo/ Nafasi za Wanawake.
28.Mhe. Haji Mwadini Makame	Naibu Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati/ Jimbo la Nungwi.
29.Mhe. Thuwaybah Edington Kissasi	Naibu Waziri wa Biashara, Viwanda na Masoko/Jimbo la Fuoni.
30.Mhe. Mohammed Said Mohammed	Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi/Jimbo la Mpendae.
31.Mhe. Mtumwa Kheir Mbarak	Naibu Waziri wa Kilimo na Maliasili/Nafasi za Wanawake
32.Mhe. Said Hassan Said	Mwanasheria Mkuu.
33.Mhe. Abdalla Juma Abdalla	Jimbo la Chonga
34.Mhe. Abdalla Moh'd Ali	Jimbo la Mkoani
35.Mhe. Abdi Mosi Kombo	Jimbo la Matemwe
36.Mhe. Ali Mzee Ali	Kuteuliwa na Rais
37.Mhe. Ali Salum Haji	Jimbo la Kwahani
38.Mhe. Amina Iddi Mabrouk	Nafasi za Wanawake
39.Mhe. Asaa Othman Hamad	Jimbo la Wete
40.Mhe. Asha Abdu Haji	Nafasi za Wanawake
41.Mhe. Asha Bakari Makame	Nafasi za Wanawake
42.Mhe. Ashura Sharif Ali	Nafasi za Wanawake

43.Mhe. Bikame Yussuf Hamad	Nafasi za Wanawake
44.Mhe. Farida Amour Mohammed	Nafasi za Wanawake
45.Mhe. Fatma Mbarouk Said	Jimbo la Amani
46.Mhe. Hamad Masoud Hamad	Jimbo la Ole
47.Mhe. Hamza Hassan Juma	Jimbo la Kwamtipura
48.Mhe. Hassan Hamad Omar	Jimbo la Kojani
49.Mhe. Hija Hassan Hija	Jimbo la Kiwani
50.Mhe. Hussein Ibrahim Makungu	Jimbo la Bububu
51.Mhe. Ismail Jussa Ladhu	Jimbo la Mji Mkongwe
52.Mhe. Jaku Hashim Ayoub	Jimbo la Muyuni
53.Mhe. Kazija Khamis Kona	Nafasi za Wanawake
54.Mhe. Makame Mshimba Mbarouk	Jimbo la Kitope
55.Mhe. Marina Joel Thomas	Kuteuliwa na Rais
56.Mhe. Mbarouk Wadi Mussa (Mtando)	Jimbo la Mkwajuni
57.Mhe. Mlinde Mabrouk Juma	Jimbo la Bumbwini
58.Mhe. Mohammed Haji Khalid	Jimbo la Mtambile
59.Mhe. Mohamedraza Hassanali Mohamedali	Jimbo la Uzini
60.Mhe. Mohammed Mbwana Hamadi	Jimbo la Chambani
61.Mhe. Mussa Ali Hassan	Jimbo la Koani
62.Mhe. Mwanaidi Kassim Mussa	Nafasi za Wanawake
63.Mhe. Mwanajuma Faki Mdachi	Nafasi za Wanawake
64.Mhe. Nassor Salim Ali	Jimbo la Rahaleo

65.Mhe. Omar Ali Shehe	Jimbo la Chake-Chake
66.Mhe. Panya Ali Abdalla	Nafasi za Wanawake
67.Mhe. Rufai Said Rufai	Jimbo la Tumbwe
68.Mhe. Raya Suleiman Hamad	Nafasi za Wanawake
69.Mhe. Saleh Nassor Juma	Jimbo la Wawi
70.Mhe. Salim Abdalla Hamad	Jimbo la Mtambwe
71.Mhe. Salma Mohammed Ali	Nafasi za Wanawake
72.Mhe. Salma Mussa Bilali	Nafasi za Wanawake
73.Mhe. Shadya Mohamed Suleiman	Nafasi za Wanawake
74.Mhe. Shamsi Vuai Nahodha	Jimbo la Mwanakwerekwe
75.Mhe. Subeit Khamis Faki	Jimbo la Micheweni
76.Mhe. Suleiman Hemed Khamis	Jimbo la Konde
77.Mhe. Suleiman Othman Nyanga	Jimbo la Jang'ombe
78.Mhe. Ussi Jecha Simai	Jimbo la Chaani
79.Mhe. Viwe Khamis Abdalla	Nafasi za Wanawake
80.Mhe. Wanu Hafidh Ameir	Nafasi za Wanawake

Ndugu Yahya Khamis Hamad

Katibu wa Baraza la Wawakilishi

BARAZA LA WAWAKILISHI

MKUTANO WA KUMI NA TISA

Kikao cha Kwanza - Tarehe 11 Machi, 2015

(Kikao kilianza Saa 3: 00 Asubuhi)

WIMBO WA TAIFA WA ZANZIBAR

DUA

Mhe. Spika, (Pandu Ameir Kificho) alisoma Dua

TAARIFA YA SPIKA

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe kwanza karibuni sana katika mkutano wetu huu ambao unaanza leo tarehe 11/03/2015 baada ya kuahirisha kipindi kilichopita.

Waheshimiwa Wajumbe kama mtakavyokumbuka kwamba kipindi tupo katika mapumziko ya chombo hichi, kulitokea kifo cha Mjumbe mwenzetu wa Baraza hili. Kwa hivyo, taarifa ya Spika ya leo kwenu Waheshimiwa Wajumbe ni juu ya kifo cha aliyekuwa Mwakilishi wa Jimbo la Magomeni Marehemu Salmin Awadh Salmin.

Waheshimiwa Wajumbe mtakumbuka kwamba Baraza letu la Wawakilishi hivi karibuni limepata msiba wa kuondokewa na miongoni mwa wajumbe wa Baraza hili, aliyekuwa Mwakilishi wa Jimbo la uchaguzi la Magomeni, ambaye alichaguliwa na wananchi kupitia Chama cha Mapinduzi Marehemu Salmin Awadh Salmin.

Waheshimiwa Wajumbe Marehemu Salmin Awadh Salmin alifariki ghafla siku ya Alhamis ya Tarehe 19/02/2015 wakati akiwa katika kikao cha kikazi cha Chama chake cha CCM hapo Kisiwandui Unguja, mazishi yake yalifanyika siku ya Ijumaa ya Tarehe 20/2/2015 huko kijijini kwao Makunduchi.

Marehemu Salmin Awadh Salmin hadi wakati alipofariki alikuwa na umri wa miaka hamsini na saba (57), na kwa mara ya mwanzo alichaguliwa kuwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi katika uchaguzi uliofanyika mwaka 2005, na chama chake cha Mapinduzi na wananchi wa jimbo la Magomeni walimpa ridhaa nyengine ya kuwa Mwakilishi wao kwenye uchaguzi mwengine wa 2010.

Wakati wa utumishi wake kama Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi sote tulikuwa tunamfahamu namna alivyokuwa na anachapa kazi wakati alipoanza kuwa Makamo Mwenyekiti wa Kamati ya Fedha na Uchumi mwaka 2005 hadi 2007, na hatimaye kuanzia mwaka 2008 Wajumbe wenzake wa Kamati walimchagua kuwa Mwenyekiti wao wadhifa alioendelea nao hadi umauti ulipomfikia.

Halikadhalika kwa nafasi hiyo pia alikuwa Mjumbe wa Kamati ya Uongozi ya shughuli za Baraza, aidha kutokana na umakini wa utendaji wake, nidhamu yake, mnamo mwezi wa Juni mwaka 2011 Marehemu alichaguliwa kuwa Mnadhimu wa Chama cha Mapinduzi ndani ya Baraza la Wawakilishi, ambapo kwa nafasi hiyo alikuwa pia Mjumbe wa Halmashauri Kuu na Kamati kuu ya Chama cha Mapinduzi, wadhifa ambao pia aliendelea nao hadi kufariki kwake.

Ni dhahiri kuwa Baraza letu limeondokewa na Mjumbe muhimu na mahiri mwenye kujiamini na kusimamia alichokuwa akikiamini katika kuleta maendeleo ya Taifa letu kwa kupitia uwakilishi wake kwenye chombo hichi cha demokrasia, bila ya shaka mchango mkubwa alioutoa utaendelea kuthaminiwa na kuenziwa kwa kuigwa na sisi tuliobaki.

Waheshimiwa Wajumbe tunamuomba Mwenyezi Mungu aijaalie familia ya Marehemu pamoja na wananchi wa Jimbo la Magomeni subira na utulivu katika kipindi hiki kigumu cha msiba, tukielewa kwamba sote ni waja wa Mwenyezi Mungu na hapana shaka marejeo yetu ni kwake Mwenyezi Mungu.

Sasa Waheshimiwa Wajumbe kwa mnasaba huo niwaombe Weheshimiwa Wajumbe wote kwa pamoja kwa umoja wetu tusimame kwa dakika moja ili tumuombee dua mwenzetu Mheshimiwa Salmin Awadh Salmin tusimame dakika moja.

(Hapa Wajumbe walisimama kwa dakika moja).

Mwenyezi Mungu aiweke roho ya marehemu mahali pema peponi amin, tukae.

(Hapa Waheshimiwa Wajumbe walikaa)

Ahsanteni sana.

HATI ZA KUWASILISHA MEZANI

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamo wa Pili wa Rais:Mhe. Spika, kwa niaba yako kabla ya kuweka Hati Mezani, naomba nami niungane nawe na Wajumbe wote wa Baraza hili Tukufu kwa kutoa salamu zangu za pole kwa kiongozi wetu

mpendwa ndugu yetu aliyekuwa Mwakilishi wa Jimbo la Magomeni, Marehemu Salmin Awadh Salmin. Mungu aiweke roho yake mahala pema peponi.

Mhe. Spika, baada ya maelezo hayo naomba sasa kuwasilisha mezani nakala zote za Gazeti Rasmi la Serikali pamoja na vijalizo vyake kuanzia tarehe 31 Januari, 2015.

Mhe. Spika, naomba kuwasilisha.

Mhe. Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati: Mhe. Spika, kwa idhini yako naomba kuwasilisha Mezani Hotuba ya Uwakilishaji wa Mswada wa Sheria ya Kuweka Masharti ya usajili na Usimamizi wa Wathamini na Mambo Mengine yanayohusiana na hayo.

Mhe. Spika, naomba kuwasilisha.

Makamo Mwenyekiti wa Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi (Mhe. Panya Ali Abdalla): Mhe. Spika, naomba kuwasilisha mezani Hotuba ya maoni ya Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi kuhusu Mswada wa Sheria ya Kuweka Masharti ya Usajili na Usimamizi wa Wathamini na Mambo Mengine yanayohusiana na hayo.

Mhe. Spika, naomba kuwasilisha.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais: Mhe. Spika, Naomba kwa mara nyengine tena Kuwasilisha mezani Sheria ya Kura ya Maoni.

Mhe. Spika, sheria ya kura ya maoni inakidhi masharti ya kifungu cha 132(2) cha Katiba ya Zanzibar ya 1984.

Mhe. Spika, Sheria hii pia imekidhi masharti ya Katiba ya kifungu cha 132(1).

Mhe. Spika, masharti ya Kura ya Maoni tayari yalipitishwa kwenye sheria...

UTARATIBU

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Mhe. Spika, nami namshukuru Mwenyezi Mungu kwanza kwa kutujaalia kuwa hai na wazima tukafika hapa leo, nashukuru kwa kunipa nafasi hii.

Mhe. Spika, naona kinachoendelea ni jambo la kituko kidogo katika Baraza hili, kwa sababu utaratibu wetu ni kwamba tunaanza kwa kuwasilisha mezani, na

utaratibu wa kuwasilisha mezani tumeuona imeanza hati ya mwanzo hadi hii kabla ya hii inayozungumzwa sasa hivi.

Sasa naona Mheshimiwa Waziri kaweka mezani lakini hapo hapo anaanza kutuhutubia naomba muongozo wako Mheshimiwa Spika.

Mhe. Spika: Mhe. Waziri kinachohitajika ni kuwasilisha hati hii ni kuonesha kwamba kazi zitakazofuata baadaye ni zile ambazo hati zake zimewasilishwa hapa, kwa mfano Mheshimiwa Waziri pale ameshawasilisha hapa kuonesha nia ya kwamba baadaye atawasilisha Mswada huo ambao baada ya hapo hati nyengine iliyowasilishwa baada ya Mswada huo itakuwa ni Mwenyekiti, kwa hivyo utapata nafasi baadaye pale ambapo shughuli hii sasa ya kuwasilisha rasmi ambaye hati yake unaiwasilisha sasa ndio utakuja kutoa maelezo yote hayo juu ya hilo jambo ambalo unataka uwasilishwe. Hivi sasa wewe mwambie Spika tu na Baraza hili kwamba unaomba kuwasilisha hati hiyo.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais: Mhe. Spika, naomba kuwasilisha mezani Sheria ya Kura ya Maoni No. 11 ya mwaka 2013.

Naomba kuwasilisha.

MASWALI NA MAJIBU

Nam. 4

Mazingira Machafu ya Eneo la Mnada wa Samaki Katika Bandari ya Malindi.

Mhe. Saleh Nassor Juma - Aliuliza:

Mhe. Spika, naomba na mimi nitoe rambi rambi kwa watu na taasisi zifuatazo baada ya kifo cha mpendwa wetu Mheshimiwa Marehemu Salmin Awadh Salmin aliyekuwa Mwakilishi wa Jimbo la Magomeni, kwanza napenda kutoa mkono wa rambi rambi kwa wanajimbo wote, pili napenda kutoa mkono wa rambi rambi kwa Kamati ile inayoshughulikia mambo ya Fedha na Uchumi kutokana na kuondokewa na Mwenyekiti wao.

Aidha napenda vile vile nitoe mkono wa rambi rambi kwa Chama cha Mapinduzi kutokana na kuondokewa na kiongozi mmoja makini, mahiri, muadilifu na anayewatumikia wanachama wenzake katika upeo mkubwa sana, siyo tu katika chama chake walio-*enjoy* matunda yake lakini hata sisi katika Baraza wakati akiwa

Mnadhimu wa Chama cha Mapinduzi katika Baraza hili la Wawakilishi tulifaidika sana na uongozi wake.

Baada ya maelezo hayo Mheshimiwa Spika, naomba sote tukubali kwamba *Innalillahi Wainna ilayhi raajiu*, na sote hapa tutaonja umauti, *inshaallah* Mwenyezi Mungu amlaze Marehemu mahala pema peponi.

Baada ya maelezo hayo naomba kwa heshima na taadhima na unyenyekevu wa hali ya juu sana swali langu namba 4 lipate majibu ya Serikali hivi sasa.

Mji wa Unguja ni uso wa nchi yetu, na kwa kuwa Bandari ya Malindi ni moja kati ya milango miwili mikuu ya kuingilia nchini, ukiachilia Uwanja wa Ndege, kwa kuwa usafi katika eneo la Bandari ya Malindi ungehitajika kufanywa maradufu. Na kwa kuwa sehemu ya mnada wa samaki iliyopo kwenye chelezo cha Shirika la Bandari ni chafu mno ambapo siyo tu inahatarisha afya za wavuvi pamoja na wateja wao lakini vile vile inatoa taswira mbaya kwa wageni wanaoingia.

Je, ni lini Serikali yetu, katika eneo hilo itajenga uwanja wa zege (*concrete floor*) pamoja na viburuji (*concrete slabs*) vya kufanyia mnada wa samaki badala samaki hao kuwekwa kwenye matope na uchafu mwengine.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ - Alijibu:

Mhe. Spika, awali ya yote nimshukuru Mwenyezi Mungu asubuhi hii kwa kutuamsha salama tukiwa na siha na kutuwezeshwa kufanya shughuli zetu, na mimi nataka niungane na Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi kutoa salamu za pole na rambi rambi kwa familia ya Mheshimiwa Salmin Awadh Salmin, wananchi wa jimbo lake na Baraza zima kwa jumla, Mwenyezi Mungu ailaze roho ya marehemu peponi, Amin.

Baada ya hapo Mhe. Spika, kwa ruhusa yako naomba kumjibu Mhe. Mwakilishi swali lake Nam. 4 kama ifuatavyo:-

Mhe. Spika, ni kweli Mji wa Unguja ni uso wa nchi yetu na usafi katika maeneo yote ya mji ni muhimu ikiwemo Bandari na mnada wa Samaki hapo Malindi, hivyo maeneo hayo na maeneo mengine yanapaswa kuwa safi ili kuupa haiba inayostahili mji wetu na kulinda afya za wananchi wetu.

Mhe. Spika, Serikali katika kuimarisha usafi wa kudumu katika sehemu ya mnada wa Samaki tayari imeshachukua hatua ya kutayarisha mradi mkubwa utakaohusisha ujenzi wa sehemu ya kisasa ya Bandari ya kushushia samaki na

mnada pamoja na utanuzi wa soko la Samaki la Malindi kupitia msaada wa Serikali ya Japan.

Mhe. Spika, gharama za mradi huo zimekadiriwa kuwa Dola za Kimarekani Milioni Nane sawa na Fedha za Kitanzania Bilioni 14 na shughuli za ujenzi zinatarajiwa kuanza ndani ya mwaka huu.

Mhe. Saleh Nassor Juma: Ahsante sana Mhe. Spika, pamoja na majibu mazuri sana ya Mhe. Waziri, naomba niulize swali dogo kabisa la nyongeza kama ifuatavyo.

Kwa kuwa Mhe. Waziri amekubaliana nami kwamba huu Mji wa Unguja ni uso wa nchi pamoja na (*entrance gate*) lango la kuingilia katika nchi hii ya Zanzibar. Na kwa kuwa pale sokoni samaki huwa katika matayarisho yake wanatolewa mashavu, matumbo na yanatupwa tupwa tu hivi na hivyo kusababisha harufu (*toxic* na *offensive smell*) yaani harufu mbaya sana kiasi ambacho Wazungu na wageni wengine wakiteremka pale wanaweza wakarudi na kuacha kufanya shughuli zao za utalii katika nchi hii na hatimaye kukosa madukhuli ya nchi katika kuendesha shughuli zetu tukapata mashaka.

- a) Je, Serikali ina mpango gani wa kuhakikisha kwamba yale mashavu, matumbo pamoja na majiba jiba ya samaki hayatupwi ovyo ovyo na hatimaye ku- *create offensive smell*, ambayo inaweza kuwarudisha watalii wasifanye utalii hapa na hatimaye serikali ikakosa mapato.
- b) Kwa kuwa watu wengi wanapenda samaki katika nchi hii, na kwa sababu ni *delicious* na *nutritious*, ndio ikabidi tunapenda samaki na ndio ukaona Wazanzibari wengi tunakuwa na damu nyingi kwa sababu tunapenda samaki. Sasa kwa kuwa usafi uliopo pale hauridhishi na hivyo kuweza kusababisha maradhi yanayozaliwa na maji kama vile *waterborne diseases; dysentery, cholera* na mambo mengine.

Je, sasa Mhe. Waziri una mpango gani madhubuti ambao umeutayarisha ili kuhakikisha kwamba afya za Wazanzibari haziathiriwi na uchafu ambao upo pale katika Soko la Samaki Malindi. Ahsante sana.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ: Mhe. Spika,

- a) Mpango wa kwanza ni ule wa serikali kujenga soko la kisasa ambalo litawafanya wafanyabiashara wawepo katika pahala salama na wavuvi

pahala salama pa kunadi samaki wao na kuwauza kwa wananchi bila ya mashaka yoyote yale.

- b) Serikali ina mpango gani? Serikali hivi sasa inaendelea kutoa taaluma kwa wananchi. Kwa sababu tatizo la pale ni watu wenyewe kutokubali kufuata sheria. Pale serikali inapochukua hatua ya kuwataka wafuate sheria kunakuwa na mambo mengine ambayo kwa kweli duniani kote hayakubaliki.

Kwa hivyo kwa sababu serikali ndicho chombo kinachotakiwa kiwaelimisha wananchi. Tutaendelea kuwaelimisha wananchi katika mpango mzima wa kuhakikisha kwamba mji wote, sio pale tu Bandarini, mji wote wa Zanzibar unakuwa safi ili wageni wanaotutembelea waweze kuridhika, lakini na afya za wananchi wetu wa Zanzibar ziweze kuimarika kutokana na hali hiyo.

Mhe. Hassan Hamad Omar: Ahsante sana Mhe. Spika, nakushukuru kunipa nafasi hii kumuuliza Mhe. Waziri swali la nyongeza kama ifuatavyo:

Mhe. Waziri pamoja na majibu yako mazuri kwa swali mama lililoulizwa. Kama kuna mpango wa serikali kuwa na mradi mkubwa wa kutanua soko la Malindi na kujenga sehemu nzuri ya mnada. Lakini kama tunavyokumbuka kwamba samaki ni chakula kama chakula chengine. Ukitembelea soko la Malindi, samaki wananadiwa katika sehemu mbaya sana, kuna maji machafu yanayotiririka na hata ukitembea ukiangalia unaona funza wanatoka wengi sana. Kuna wageni mbali mbali ukiachana na wananchi wanaokula chakula hichi.

Je, kabla ya mradi ni hatua gani serikali itachukua kuweka mazingira mazuri na kupata sehemu nzuri za mnada, kama vile wenzetu walivyo katika Soko la Samaki *Ferry* kuna meza maalum za kunadia samaki na mwishoni kuwekwa katika sehemu nzuri.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Idara Maalum za SMZ: Mhe. Spika, kwanza ieleweke kwamba serikali imejenga eneo maalum la kufanyia mnada, lakini wananchi wetu kama nilivyosema mwanzo na watu wetu wana tabia ya kupinda pinda taratibu na sheria.

Sasa mimi wito wangu kwamba madalali, wavuvi na wananchi, waitumie sehemu ambayo imewekwa na serikali pale Malindi kunadi samaki ili kuondokana na hiyo kadhia ambayo ipo. Wakiendelea kukaidi maelekezo na maagizo maana yake hayo madhara ndipo yatakapotokea. Kwa hiyo isionekane kama hakuna sehemu, sehemu ipo lakini watu wamekuwa hawaendi kufanya shughuli zao kule, pengine kwa

sababu tu ya kuona wakienda wakinadi samaki wao kule kutakuwa na ada fulani ambayo watatozwa kwa ajili ya kuimarisha usafi katika eneo lile.

Hata hivyo kama nilivyosema awali kwamba serikali ina mpango mkakati, ina mpango mkubwa sana wa kuweza kuondokana na tatizo lile. Sasa lile soko litakapojengwa kule linapotaka kujengwa, sasa vile visingizio pengine vya kuona kule soko la mnada lilipo mbali pengine hivyo vitaondoka. Ahsante sana.

Nam. 15

Kuanzishwa Kitengo cha Dharura Hospitali ya Mnazi Mmoja

Mhe. Ali Salum Haji - Aliuliza:

Mhe. Spika, na mimi kabla ya kuuliza swali naungana na wenzangu kutoa pole kwa ndugu yetu marehemu Mhe. Salmin Awadh kumtakia safari njema Peponi *Inshallah*, Mwenyezi Mungu amsamehe makosa yake na sisi ambao tupo katika maandalizi basi Mwenyezi Mungu atupe uzima na afya.

Mheshimiwa baada ya hayo naomba swali langu namba 15, lijibiwe.

Kwa kuwa kuna wagonjwa hufikishwa Hospitali ya Mnazi Mmoja kwa matatizo ya dharura mfano; ajali za vyombo vya moto, kuanguka kwenye miti, kuungua moto n.k na wengine huwa hali mbaya.

Je, Wizara haioni ipo haja ya kuanzisha kitengo maalum cha dharura kwa wagonjwa wa aina hiyo.

Mhe. Naibu Waziri wa Afya - Alijibu:

Mhe. Spika, ahsante sana kwa ruhusa yako, kwanza naomba nichukue fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu kutujaalia sote tukiwa wenye afya na uzima na kushiriki katika shughuli za Baraza la Wawakilishi.

Pili naomba na mimi niungane na Waheshimiwa wenzangu kufikisha pole zetu kwa wananchi wa Jimbo la Magomeni pamoja na familia ya aliyekuwa Mwakilishi mwenzetu marehemu Mhe. Salmin Awadh, Mwenyezi Mungu aiweke roho ya marehemu mahali pema Peponi. Amina.

Mhe. Spika, kwa ruhusa yako naomba kumjibu Mhe. Mwakilishi swali lake Nam. 15 kama hivi ifuatavyo:-

Mhe. Spika, kweli wagonjwa mbali mbali ambao hupata ajali mbali mbali hufikishwa katika hospitali ya Mnazi Mmoja kutokana na matatizo yao ya ajali ama dharura zinazotokana na ajali za vyombo vya moto, kuanguka kwenye miti, kuungua moto na kadhalika hasa wale wanaokuwa katika hali mbaya.

Mhe. Spika, Wizara ya Afya tayari imeshaanzisha kitengo maalum cha dharura cha wagonjwa wa aina hiyo ambacho kipo eneo la *Outpatient* hivi sasa pale Mnazi Mmoja ambacho kina vyumba vitatu vinavyotoa huduma.

Mapungufu ama upungufu uliokuwepo hivi sasa ni eneo la kutosha la kutoa huduma hizo sio kitengo, kitengo tayari kipo, yaani *facilities*. Wizara tayari imeshaliona tatizo hivi sasa na kuna mpango maalum wa kuanzisha *Emergence Room* pamoja na *Accident Unity (ERNC)*, chumba cha dharura pamoja na wale wanaopata ajali ambacho kitakuwepo katika ujenzi mpya unaoendelea wa jengo la *ORIO* lile lililokuwa Kiwanda cha Madawa zamani, ambalo linajengwa na Serikali ya Uholanzi ikishirikiana na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar nusu kwa nusu. Jengo hilo Mhe. Spika, litajumuisha huduma zifuatazo:

1. Huduma za mama na mtoto (*Maternal na Pediatric Unit*).
2. Huduma ya *Dialyses Unit* na *Renal Department* (Masuala ya mafigo na matatizo ya mkojo).
3. Kutakuwa na *Emergence Room* na *Accident Unit* za kisasa ambapo gari itaweza kufika moja kwa moja pamoja na mgonjwa katika eneo hilo kwa kupitia barabara iliyopo baina ya geti la Mapinduzi Mpya na pale pembeni yake ili kufika huko.

Kutakuwa na mabadiliko makubwa sana ya kitengo hicho kwa kupata nafasi za kutosha za kufanyia kazi pamoja na mashine na huduma za kisasa. Kwa hivi sasa kitengo hicho kipo lakini hakina *facilities* za kutosha. Ahsante sana Mhe. Spika.

Mhe. Ali Salum Haji: Mhe. Spika, nimshukuru Mhe. Naibu Waziri kwa majibu mazuri, amekubali kwamba kitengo kipo lakini eneo si la kutosha. Pia amekiri kwamba hawana *facilities* za kutosha katika kuhudumia hizi athari, lakini serikali inafanya jitihada ya kujenga jengo jipya ili kuondosha athari za wagonjwa wanaokuja katika maeneo ya ajali na mambo mengine.

Nilitaka kujua tu hizo jitihada za serikali katika kujenga jengo jipya tunatarajia zitachukua muda gani.

Mhe. Naibu Waziri wa Afya: Ahsante sana Mhe. Spika, kwa mkataba uliotiwa saina, mkataba wa *ORIO* ambao ulitiwa saina hivi karibuni mnamo mwezi wa Januari. Mkataba huo hadi kumalizika kwa majengo utachukua muda wa miezi 18, ahsante sana.

Mhe. Makame Mshimba Mbarouk: Nashukuru sana Mhe. Spika, na mimi kuweza kunipa fursa hii kuweza kumuuliza swali la nyongeza Mhe. Naibu Waziri wa Afya.

Pamoja na majibu yake mazuri sana aliyotupa hapa na taaluma ambayo kubwa sana ambayo ndio kwanza nipate kuisikia leo.

- a) Mhe. Naibu Waziri katika hicho chumba ambacho cha *emergence* utakubaliana na mimi kuwa mazingira hivi sasa ni hatarishi.
- b) Lakini pili Mheshimiwa kuna baadhi ya vifaa ambavyo vina upungufu ikiwemo *oxygen* mpaka muda huu sijui kama imeingizwa, kwa sababu kutokana na kwamba *oxygen* ni moja katika kumsaidia mtu aliyepo katika *serious case* je, utakubaliana na mimi.

Mhe. Naibu Waziri wa Afya: Mhe. Spika,

- a) Ni kweli Mheshimiwa anavyosema hivi sasa mazingira ya pale kidogo ni magumu kutokana na nafasi iliyokuwepo. Na sio pale tu kwa hospitali nzima ya Mnazi Mmoja hivi sasa tuna upungufu wa nafasi. Ndio maana hata tulipopata matatizo katika jengo la macho ilibidi tuhamishe kitengo kizima kile katika hospitali ya wananchi Jimbo la Kwamtipura, pamoja na huduma nyengine mbali mbali ambapo pale panakuwa na mapungufu ya nafasi basi huwa hizo huduma huwa tunazihamishia pengine.

Kwa hiyo kwa jengo hili la *ORIO* litaleta faraja kubwa sana kwetu sote kwa kutupatia nafasi ya kutosha na kufanya mazingira ya kazi yawe mazuri zaidi. Lakini pia mkataba huo wa *ORIO* unajumuisha vifaa vya aina mbali mbali vya kisasa kwa ajili ya *emergence room* na *accident unit*.

- b) Mhe. Spika, hivi sasa tuna mkataba tayari na makampuni ambayo yana-*supply oxygen* kwa hospitali na pale palifanyiwa matengenezo kuweka maeneo maalum ya kuhifadhia hizo *oxygen*. Kila baada ya muda huwa tunazipata hizo *oxygen*, lakini naomba nimjulishe Mhe. Mwakilishi kwa ruhusa yako Mhe. Spika, kwamba sio kila mgonjwa anayekuja katika *emergence* anahitaji *oxygen*, kuna wale wagonjwa maalum ambao wakipatikana na mapungufu ya kuhema au nguvu za kuvutia pumzi basi

wao huwa wanasaidiwa *oxygen*, lakini sio mgonjwa yeyote anayepata ajali. Hivi sasa bado ule mkataba upo na ile kampuni inaendelea kutupatia *oxygen* kila pale inapohitajika kutoka Dar-es-Salaam, Tanzania Bara. Ahsante.

Nam. 11

Utolewaji Taarifa Juu ya Mikataba ya Haki za Wanawake na Watoto

Mhe. Panya Ali Abdalla - Aliuliza:

Ahsante sana Mhe. Spika, kwanza na mimi kabla ya kuuliza swali langu naomba niungane na wenzangu kwa kutoa pole kwa ndugu na jamaa wa Mhe. Salmin Awadh pia na wanajimbo wa jimbo la Magomeni kwa kuondokewa na kiongozi wetu huyu mpendwa na *Inshallah* Mwenyezi Mungu amjaalie amlaze mahala pema Peponi, na sisi mwisho wetu ukifika Mungu atupe mwisho mwema. Amina.

Baada ya kusema hayo Mhe. Spika, naomba swali langu Namba 11 sasa lijibiwe.

Kuna mikataba mingi ambayo nchi yetu imeiridhia inayohusu wanawake na watoto na nchi yetu hutakiwa kila baada ya miaka minne kuitolea taarifa ya mafanikio na changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji wa mikataba hiyo.

- (a) Je, Serikali imetoa taarifa vipindi vingapi.
- (b) Katika utoaji wa taarifa hizo Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wameziona taarifa hizo na kujua mafanikio na changamoto zake, na kama hawajapata nafasi ya kuziona nini kifanyike ili waweze kuziona.

Mhe. Kaimu Waziri wa Uwezesaji, Ustawi wa Jamii, Vijana na Watoto - Alijibu:

Mhe. Spika, awali ya yote naomba kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujaalia asubuhi ya leo kufika salama usalimini kwenye Baraza letu hili na kutujaalia afya njema na *Inshallah* tunawatakia kheri Waheshimiwa wote ili waendelee kuwa na afya nzuri.

La pili niungane na wengine wote kutoa pole kwa familia na wananchi wa Jimbo la Magomeni kwa kifo cha Mhe. Salmin Awadh Salmin.

Baada ya maelezo hayo sasa naomba kumjibu Mheshimiwa Mwakilishi swali lake kama ifuatavyo, lakini kwanza naomba nitoe maelezo.

Mhe. Spika, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni mwanachama wa Umoja wa Afrika na Umoja wa Mataifa, ambapo imetia saini na kuridhia kutekeleza mikataba inayohusu Haki, Hifadhi na Maendeleo ya Wanawake na Watoto. Mikataba hiyo ni pamoja na Mkataba wa Kuondoa Ubaguzi Dhidi ya Wanawake na Mkataba wa Haki za Watoto. Kama mwanachama wa Jumuiya hizo, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ina jukumu la kutoa taarifa za utekelezaji juu ya mafanikio na changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji wa mikataba hiyo.

Mhe. Spika, kwa ruhusa yako na kwa niaba ya Waziri wa Uwezeshaji, Wanawake na Watoto, Mheshimiwa sasa naomba kumjibu Mheshimiwa Mwakilishi swali lake kama ifuatavyo.

Mhe. Spika, Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ikiwa ni sehemu ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania imekuwa ikitekeleza Mikataba hiyo. Aidha, kwa kushirikiana na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania zimekuwa zikiwasilisha taarifa za utekelezaji kuhusiana na maendeleo na changamoto kuhusiana na utekelezaji wa Mikataba hiyo, ambapo hadi sasa zimeshatoa taarifa kwa vipindi vitatu (3) kuanzia 2008 hadi 2014.

Mhe. Spika, Wizara ya Uwezeshaji, Ustawi wa Jamii, Vijana, Wanawake na Watoto, haikuwa na utaratibu wa kuziwasilisha rasmi taarifa hizi kwa Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi kabla ya kuziwasilisha katika Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Lakini kwa mawazo ya Mheshimiwa Wizara inaona upo umuhimu na inakubaliana na utaratibu wa kuziwasilisha taarifa hizi kwa Wajumbe wa Kamati ya Ustawi wa Jamii na Maendeleo ya Wanawake ya Baraza la Wawakilishi, kabla ya kuzifikisha Serikali ya Jamhuri ya Muungano ili tuweze kupata michango yao. Kwa hivyo Wizara imelipokea suala hili na tutalifanyia kazi.

Mhe. Panya Ali Abdalla: Ahsante Mhe. Spika, kwa kunipa fursa ya kuuliza swali dogo la nyongeza. Kwanza nimshukuru Mhe. Waziri kwa ufafanuzi wake mzuri ambao ametupa tukaweza kujua kwamba ndani ya hii mikataba kumbe kuna faida zinapatikana na sisi tukaweza kuzitumia.

Mhe. Waziri kwa kuwa ndani ya mikataba hiyo kuna changamoto ambazo zinajionesha na mafanikio. Nasi katika Wizara hii ya ustawi wa Jamii kuna changamoto ambayo tunaipata kupitia vizazi vya kinamama ambapo wakati ndani ya mikataba hiyo wenzetu wanapata fursa kama Tanzania Bara kwenda kusoma au kuangalia jinsi ya kukabili na changamoto hizo. Je, ni lini Serikali itafikiria

kuwapatia nafasi na fursa Wajumbe wa Baraza hili la Wawakilishi kwenda na wao kujifunza jinsi gani ya kutatua changamoto hizi ambazo tunazipata ikiwa na sisi ni miongoni mwa wadau wa mikataba hii.

Mhe. Kaimu Waziri wa Uwezeshaji, Ustawi wa Jamii, Vijana na Watoto:

Mhe. Spika, kwanza nataka nirekebishe lugha kidogo nikiwa kama mwalimu. Katika kamusi la Zanzibar hakuna neno wadau na ni vizuri tukaenzi lugha yetu na tukaiendeleza lugha yetu kuliko kutumia maneno ambayo hayako kwenye kamusi letu. Mimi nadhani neno sahihi ni wahusika kwa hivyo tutaliendeleza neno hili wahusika mpaka tutazoea na vyombo vyetu vya habari nadhani vijifunze suala hilo. Na nasema hivi kwa sababu kamusi letu halijawahi hata wakati mmoja kuandika neno wadau likatoa maana yake, wadau lina maana nyengine kabisa na siwezi kuitoa hapa sasa hivi. Kama lilivyo neno kuboresha kwa ruhusa yako naomba nilitaje hapa hapa.

Kuboresha si neno la Kiswahili kwa sababu lile sifa huwezi kuongezea kitu chochote pale mbele yake. Maana ukisema kuboresha kwa hivyo kama kuna neno baya sasa ongeza na wewe kama litaleta maana. Maana yake yote ni sifa.

Baada ya somo hilo sasa naomba kumjibu Mheshimiwa kama alivyosema hatujawahi kufanya sisi lakini tutashirikiana na wenzetu kuona kwa kiasi gani na Wajumbe wetu watafaidika katika masuala kama hayo.

Mhe. Saleh Nassor Juma: Ahsante sana Mhe. Spika, pamoja na majibu mazuri sana ya Mhe. Waziri hapa Maalim wetu naomba niulize swali dogo sana la nyongeza. Kwa kuwa Mikataba mingi inayohusiana na mambo ya watoto inaridhiwa katika lile Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na si katika Baraza la Wawakilishi. Na kwa kuwa suala la afya ya mama na mtoto ni muhimu sana, na kwa sasa ni jambo la kimataifa hili na kwa kuwa hakuna taarifa za papo kwa papo zinazopatikana juu ya kuboresha afya ya mama na mtoto ndani ya Baraza la Wawakilishi hata kupitia kamati inayohusiana na mambo ya hawa wanawake na watoto.

Je, ni lini Serikali yetu hii ya Mapinduzi ya Zanzibar itaishirikisha hii Kamati inayohusiana na mambo ya wanawake na watoto iweze nayo kushiriki katika vikao vile vya kimataifa, kwa mfano EALA hata katika lile Bunge la Afrika angalau wajumbe wawili watatu wakaona mataifa mengine yanavyoweza ku-*focus* zile *millennium goals* ambazo zinahusiana na *reduction of mother-child mortality rate*.

Je, ni lini mutawashirikisha angalau wajumbe wawili watatu katika kamati ile kwenda katika vikao vya kimataifa ili na sisi wazanzibari tukapata weledi katika suala zima la kuzuia vifo vya mama na mtoto.

Mhe. Spika: Mheshimiwa Mwalim Haroun amejitahidi sana kufundisha hapa kwamba kuboresha si neno la Kiswahili, Mhe. Saleh hakufahamu lakini jibu swali moja kwa moja nitamkumbusha mimi.

Mhe. Kaimu Waziri wa Uwezeshaji, Ustawi wa Jamii, Vijana na Watoto: Mhe. Spika, nakushukuru sana kwa kunisaidia. Unajua unapokuwa darasani kunakuwa na wanafunzi wa aina nyingi, wako wanaosikia haraka sana, wako wanaochelewa sio kama hawafahamu, wanachelewa tu. Sasa Mheshimiwa rafiki yangu alikuwa hakisikia yale niliyokuwa nimeeleza alikuwa na mawazo kichwani mwake kwamba anataka kuuliza swali.

Kwa hivyo Mheshimiwa kama nilivyosema kwenye jibu langu la swali mama kwamba suala hilo tumelipokea vizuri na ipo haja kwa kutoa taaluma hiyo na mikataba hii yote ijulikane na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi kupata *exposure* ikiwezekana kama wenzetu wanavyopata nafasi ya kwenda nje kwenda kujifunza. Kwa hivyo na sisi nadhani ni wakati muhimu sasa hivi tukaelewa mikataba hiyo inavyofanya kazi na tunafaidika vipi kwa maslahi ya nchi yetu.

Nam. 44

Ukosefu wa Miundombinu Rafiki kwa ajili ya Watu Wenye Ulemavu katika Viwanja vya Taifa vya mpira wa Miguu

Mhe. Saleh Nassor Juma - Aliuliza:

Moja ya jukumu kubwa na muhimu kwa Serikali yetu ni kusimamia haki, fursa sawa na ujumuishaji wa watu wenye ulemavu. Na kwa kuwa watu wenye ulemavu ni miongoni mwa walipa kodi wakubwa katika nchi yetu.

Je, ni lini watu wenye ulemavu wa miguu wataifaidi kodi yao wanayolipa Serikalini, kwa kuwezesha kuona burudani ya mchezo wa mpira wa miguu katika viwanja vya Gombani na Amani, kwa kuifanya miundombinu ya viwanja hivyo kuwa rafiki kwa walemavu.

Mhe. Naibu Waziri wa Habari, Utamaduni, Utalii na Michezo - Alijibu:

Mhe. Spika, na mimi niungane na wenzangu kwa kutoa mkono wa pole kwa familia ya Mhe. Salmin Awadh. Pia nitoe mkono wa pole kwa Mkoa wa Kaskazini Pemba kwa kuwa mlezi wao.

Mhe. Spika, kwa idhini yako naomba kumjibu Mhe. Saleh Nassor Juma swali lake Nam. 44 kama ifuatavyo:-

Mhe. Spika, Wizara yangu inakubaliana na hoja ya msingi ya Mhe. Mwakilishi kuwa watu wenye ulemavu ni miongoni mwa walipa kodi wakubwa na hivyo wanastahiki kufaidika na kodi zao kupitia miundombinu ya fani ya michezo yote.

Mhe. Spika, kwa bahati mbaya baadhi ya viwanja vyetu ambavyo vilijengwa zamani havikuwekwa miundombinu kwa ajili ya watu wenye ulemavu. Hata hivyo tatizo hilo tumeliona na Wizara yangu imeanza kulifanyia kazi hatua kwa hatua.

Mhe. Saleh Nassor Juma: Ahsante sana Mhe. Spika, pamoja na kwamba nasema swali hili watalifanyia kazi hatua kwa hatua, je, hatua ya mwisho itafikiwa lini.

b) Kwa kuwa Uwanja wa Gombani haukujengwa zamani sana ulijengwa karibuni, na kwa kuwa tunao ma-*civil engineer* wazuri katika nchi hii hata humu ndani ya Baraza yumo Mhe. Hamad Masoud Hamad mtaalamu katika masuala ya *civil engineering*, na kwa kuwa uwezekanao wa kufanya *renovation* katika moja katika majukwaa yaliyomo katika viwanja viwili hivi yaani Amani na kule Gombani kufanya *renovation* japo lile jukwaa la Urusi kwa kuweza kuweka *ramps* ambazo zitakuwa-*modified* kwa ajili ya walemavu wa viungo ambao wanapenda sana michezo kuliko sisi wazima.

Je, ni lini sasa Serikali itafanya *renovation* katika jukwaa moja katika viwanja vyote hivi viwili ili walemavu wa viungo waweze kufika pale na wao kuangalia soka, ukitilia maanani wao wanapenda mpira zaidi kuliko sisi tuliokuwa si walemavu.

c) Kuendelea kuwaachia watu wenye ulemavu wasifaidike na kodi yao ambao katika wachangiaji wakubwa wa kodi ni pamoja na walemavu. Je, kuendelea kuwaachia wasifaidike na kodi yao kwa kutoona soka katika viwanja hivi viwili hii si *violation ya human right*.

Mhe. Naibu Waziri wa Habari, Utamaduni, Utalii na Michezo: Mhe. Spika, kama nilivyoeleza kwenye jibu la msingi Mhe. Mwakilishi ukitembelea kiwanja cha Gombani Pemba na kiwanja cha Amaan, miundombinu ya kupitia walemavu ipo ukiingia *VIP* pale lipo eneo la kupitia walemavu lakini pia walemavu ambao wa vigari wanapatia milango yote na kushiriki kwenye kuangalia michezo ya aina mbali mbali.

Mhe. Mwakilishi na kama hilo ulilosema kama Mhe. Hamad Masoud tunaye ni mtaalamu wa kutosha lakini nataka nikuhakikishie Serikali imeandaa mipango maalum ya kuweza kujenga kiwanja cha Mao na sasa hivi tumetiliana mkataba na miundombinu hiyo itakuwepo walemavu wote, sio walemavu wa miguu tu hata na walemavu wengine.

Mhe. Shadya Mohammed Suleiman: Ahsante sana Mhe. Spika, kwa kunipa nafasi hii ya kuweza kumuuliza Mhe. Naibu Waziri swali moja la nyongeza. Kabla ya kuuliza swali la nyongeza na mimi naomba niungane na wenzangu kwa kuchukua nafasi hii kwa kutoa mkono wa pole kwa wananchi wa Jimbo la Magomeni pamoja na familia yake kwa kuondokewa na kiongozi wetu na tunamuomba dua Mwenyezi Mungu amlaze peponi, Amina. Nikitambua Mhe. Spika, kwamba kila nafsi itaonja mauti kwa wakati wake kwa muda Mungu alioupanga.

Baada ya maelezo hayo Mhe. Spika, naomba nimuulize Mhe. Naibu Waziri swali moja la nyongeza.

Mhe. Naibu Waziri umesema kuwa ni bahati mbaya viwanja vilijengwa zamani havikuwa na miundombinu. Je, Wizara yako inajitahidi vipi na kiwanja kitakachojengwa Mao ili miundombinu hiyo isije ikakosekana.

Mhe. Naibu Waziri wa Habari, Utamaduni, Utalii na Michezo: Mhe. Spika, Mhe. Mwakilishi kama nilivyoeleza ni kweli sasa hivi tumeshatiliana mkataba kujenga kiwanja cha Mao lakini Serikali haiwezi kutafuta mkandarasi ambaye hatoweza kuweka miundombinu ya walemavu. Mhe. Mwakilishi ninakuhakikishia kwamba Serikali pamoja na Wizara watalitekeleza kwa kuendeleza michezo Zanzibar kwa watu wetu na walemavu.

Mhe. Raya Suleiman Hamad: Ahsante Mhe. Spika, kwanza ninamshukuru Mwenyezi Mungu, na mimi vile vile ninatoa mkono wa pole kwa jamaa wa marehemu na watoto wake na familia yake na Mwenyezi Mungu awajaalie awape subira kwa msiba mkubwa uliotokea.

Mhe. Spika, napenda nimuulize Mhe. Naibu Waziri, kwa sababu viwanja vikubwa ni vile pale, Gombani Pemba na Amani Unguja. Ni sababu zipi zilizokuwa Serikali au wizara yake haiwezi kufanya mambo ya makusudi kuweza kuwapa walemavu sehemu za kupata kiwanja ikiwa ni Unguja au Pemba wakaweza kufanya shughuli zao. Hapa nilimuuliza mara moja na akasema kuwa iko mbioni kuweza kufanyiwa utaratibu. Mimi nataka nijue, ni lini Serikali itaweza kutupatia viwanja na walemavu kuweza kufanya mazoezi yao ya viungo kwa kucheza michezo ya mpira na michezo mengineyo.

Mhe. Naibu Waziri wa Habari, Utamaduni, Utalii na Michezo: Mhe. Spika, Mhe. Mwakilishi ni kweli tuliahidi kama tutajenga viwanja vya Wilaya na hiyo mikakati ipo kwa kushirikiana na Serikali pamoja na Wizara.

Mhe. Mwakilishi sasa hivi Mwenyekiti wa Baraza la Michezo wiki inayokuja atatembelea viwanja vyote vya Pemba ili kukagua na kuanza kujenga wakati wowote kuanzia sasa. Na miundombinu itakuwepo Mhe. Mwakilishi usijali Serikali ipo na Wizara ipo na inafanya kazi zake kwa utekelezaji zaidi.

Nam. 55

Wananchi Kupatiwa Msaada wa Kilimo cha “Green House”

Mhe. Ali Salum Haji - Aliuliza :-

Kwa kuwa kilimo cha “Green House” kinaonekana kuwa ndio mkombozi wa wakulima wadogo wadogo lakini wananchi wanashindwa kumudu gharama zake.

Je, Wizara ina mpango gani katika kuwasaidia wananchi wake ili waweze kumudu gharama za kilimo hicho.

Mhe. Naibu Waziri wa Kilimo na Maliasili - Alijibu :-

Mhe. Spika, na mimi niungane na wenzangu kutoa pole kwa familia ya Mhe. Salmin na yeye Mwenyezi Mungu amlaze mahala pema. Amin.

Mhe. Spika, naomba kumjibu Mhe. Mwakilishi Ali Salum Haji wa Jimbo la Kwahani swali lake namba 55 kama ifuatavyo:-

Mhe. Spika, kilimo cha kutumia *green house* kweli ni mkombozi lakini pia kina gharama. Wizara ya Kilimo yenyewe haina programu ya Kilimo hicho isipokuwa Wizara ina wataalamu ambao huwa inawasaidia kwa kuwapa mafunzo na utaalamu wakulima kuendeleza kilimo hicho, pamoja na kuwaunganisha wakulima hao na makampuni na taasisi za nje na ndani zinazotoa huduma za *green house* ikiwemo Kampuni ya ZAIDI, TAHA na TAPP.

Mhe. Ali Salum Haji: Ahsante Mhe. Spika, pamoja na majibu mazuri ya Mhe. Waziri, nataka anisaidie swali dogo tu la nyongeza. Kwa kuwa Serikali kupitia Wizara ya Uwezesaji Ustawi wa Jamii imeanza kuonesha jitihada ya kutoa fedha

katika mifuko yake ili kuwasaidia wananchi katika kilimo cha *green house*. Na kwa kuwa tayari kuna maeneo mawili yameshaanza majaribio, je, Wizara ya Kilimo imetoa msaada gani wa kutoa ushirikiano kwa Wizara ya Uwezeshaji na Ustawi wa Jamii.

Mhe. Naibu Waziri wa Kilimo na Maliasili: Mhe. Spika, sisi Wizara ya Kilimo tunachokitoa ni utaalumu, tunachokitoa ni mafunzo. Kwa hivyo Wizara ya Wanawake na Watoto wao wanatoa mikopo lakini sisi kupitia katika Wizara yetu wakulima wote tunawasaidia kwa mafunzo.

Mhe. Shadya Mohammed Suleiman: Ahsante sana Mhe. Spika, kwa kunipatia nafasi hii ya kuweza kumuuliza Mhe. Naibu Waziri swali moja la nyongeza. Wakulima wangapi wamepata mafunzo haya ya *green house* kwa Unguja na Pemba.

Mhe. Naibu Waziri wa Kilimo na Maliasili: Mhe. Spika, Mheshimiwa kuna wakulima 24 wa hapa hapa Unguja ambao wamepata mafunzo haya na wakulima wanne kutoka Pemba wamepatiwa mafunzo ya *green house*.

Mhe. Bikame Yussuf Hamad: Ahsante Mhe. Spika, kwa kunipa na mimi fursa hii ya kuweza kuuliza swali dogo la nyongeza, lakini kabla ya kuuliza swali na mimi niungane na wenzangu kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuweza kutujaalia tukafika hapa tukiwa katika hali ya salama, lakini pia kumtakia dua mwenzetu Mhe. Salmin Awadh ili Mwenyezi Mungu amlaze mahala pema na amsamehe makosa yake na sisi tuliobakia Mwenyezi Mungu atujaalie atupe hatima njema utakapofika muda wetu.

Mhe. Spika, swali langu ni kuwa Mhe. Naibu Waziri kasema kuwa wanaoshughulika kuwapatia mikopo wakulima hawa wadogo wadogo wa kilimo hiki cha *green house* ni Wizara ya Uwezeshaji. Sasa kama wao wizara yao wanasimamia kikamilifu katika masuala ya kilimo. Je, anaweza akatwambia ni vikundi vingapi ambavyo vimeshapatiwa mikopo hii kwa ajili ya kujiendeleza na kilimo hiki.

Mhe. Naibu Waziri wa Kilimo na Maliasili: Mhe. Spika, mikopo inatoka katika Wizara ya Wanawake na Watoto, lakini sisi tunachokifanya kupitia katika hizi Kampuni za TAHA na TAP zaidi wapitie, ina maana sisi tumeingia mkataba na hawa makampuni lakini hakuna mkulima hata mmoja aliyepitia Wizara ya Kilimo kupatiwa mikopo hii. Isipokuwa kuna mkulima mwenyewe binafsi ambaye anakwenda kuchukua mikopo, kuna wakulima watano wamekwenda katika hizi Kampuni za TAHA, lakini mikopo ya wanawake kupitia Wizara ya Wanawake na

Watoto kwa hivyo ipo katika Wizara ya Wanawake na Watoto na wanawatambua hao.

Nam. 18

Mpango wa Kujenga Chinjio la Kisakasaka

Mhe. Bikame Yussuf Hamad – Aliuliza:-

Katika mradi wa kuimarisha miundombinu ya mifugo, Serikali ilikuwa na mpango wa kujenga chinjio la Kisakasaka katika mwaka wa fedha 2012/2013. Je, mradi huu umefikia wapi.

Mhe. Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi – Alijibu:-

Mhe. Spika, kwa idhini yako naomba kumjibu Mhe. Mwakilishi swali lake Nam. 18 kama ifuatavyo:-

Mhe. Spika, ni kweli kwamba Mradi wa Kuendeleza Miundombinu ya Mifugo, ulikuwa na mpango wa kujenga chinjio la kisasa huko eneo la Karantini Kisakasaka kwa mwaka wa fedha 2012/2013. Mpango wa ujenzi huo bado uko pale pale, ingawaje wizara ilisimamisha kuendelea na ujenzi kwa kutumia fedha za serikali baada ya kuwepo ongezeko kubwa la gharama za ujenzi.

Baada ya kuona kuwepo kwa tatizo hilo na kukosa soko la kitalii kwa bidhaa zetu za mifugo hasa nyama ya ng'ombe na kuku, hali iliyopelekea uingizwaji mkubwa bidhaa hizo. Katika kipindi hicho bidhaa za mboga mboga ikiwemo zile za mifugo zilizoingizwa hapa nchini kufikia asilimia 80. Moja ya sababu zilizopendekezwa kuingiza bidhaa hizo ni kushindwa kuhimili soko la kitalii na kutokuwa na usalama wa kiafya. Kwa hivyo, kwa lengo la kumsaidia mfugaji wa Zanzibar kuuza bidhaa zake ni kuwepo kwa chinjio la kisasa kama zilivyo nchi za jirani.

Mhe. Spika, kwa vile chinjio ni jambo muhimu kwa maendeleo ya wafugaji na Taifa letu kwa jumla, Wizara na Tume ya Mipango pamoja na ZIPA zimekuwa zikitafuta mwekezaji kutoka sekta binafsi sambamba na kutafuta msaada (*grant*) kutoka kwa wafadhili wetu wa kimaendeleo kama ilivyokuwa kwa Soko la Samaki la Malindi. Katika juhudi hizo, wizara imekutana na Shirika la Maendeleo la JICA na hivi karibuni Wizara na Tume kwa pamoja iliweza kufanya ziara ya pamoja ili kuona jinsi gani tutaweza kutafuta mwekezaji katika sehemu hiyo.

Mhe. Bikame Yussuf Hamad: Mhe. Spika, ahsante kwa kunipa fursa hii kumuuliza Mhe. Naibu Waziri swali moja la nyongeza. Kwa kuwa eneo hili liliwahi kuanzishwa kwa kuwekewa alama ya maeneo yale yatakayojengwa. Je,

Mhe. Naibu Waziri ni gharama ya kiasi gani ambayo mlitumia pale katika kuweka vigeo vile kwa ajili ya kuanzisha ujenzi ule.

Lakini (b) ni sababu gani hasa za msingi zinazopelekea mradi huu ambao karibuni umeshakuwa muda mrefu, sasa kwa nini usianzwe.

Mhe. Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi: Mhe. Spika, jumla ya kiasi cha shilingi 3,456,000/= zilitumika katika kuweka *beacon* zile, lakini vile vile mradi huu kama nilivyosema mwanzo katika jibu langu la msingi kuwa wizara ilisimamisha ujenzi ule kutokana na gharama kubwa za ujenzi ule. Kwa sababu ukiangalia bajeti yetu ya mwaka 2012/2013 tulikuwa tuna bilioni 3.5 lakini ujenzi ule ulifikia gharama ya bilioni 9.6. Kwa hivyo, tulishindwa kuhimili na hivi sasa tunatafuta mwekezaji au washirika wetu wa maendeleo ili kuweza kutusaidia na kuweza kujenga soko lile.

HOJA ZA SERIKALI

Mswada wa Sheria ya Usajili wa Wathamini, 2015

UTARATIBU

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Mhe. Spika, nimesimama kuhusu utaratibu kwa mujibu wa Kanuni ya 27 (4) na Kanuni ya 32.

Mhe. Spika, Kanuni ya 27 (4) inasema: "Shughuli za Baraza katika kila kikao zitatekelezwa kwa kufuata orodha ya shughuli au kwa kufuata utaratibu mwengine ambao Spika ataagiza ufuatwe kwa ajili ya uendeshaji bora wa shughuli za Baraza".

Mhe. Spika, na Kanuni ya 32 (1) inasema: "Kadiri zitakavyotokezea kuwepo hati zote ambazo zinakusudiwa kutumika ndani ya Baraza kwa ajili ya hoja au majadiliano ya hoja zitawasilishwa mezani na Waziri, Naibu Waziri, Mwenyekiti wa Kamati au mjumbe yeyote katika kikao ambacho hati hiyo inakusudiwa kutumika au itatumika kwa kuzingatia utaratibu uliowekwa katika Kanuni ya 27 (1) na bila ya kutolewa taarifa ya awali".

Mhe. Spika, nimesimama kuhusu utaratibu kwa kufuata Kanuni hizo mbili kwa sababu asubuhi hapa tulipokuwa tukianza Baraza Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais aliwasilisha mezani hati inayohusu kuwasilisha mbele ya Baraza sheria ya kura ya maoni Nam. 11, 2013 ya Jamhuri ya Muungano kwa mujibu wa kifungu cha 132, kifungu kidogo cha (2) cha Katiba ya Zanzibar ya mwaka 1984.

Mhe. Spika, sasa wakati hati hii imewasilishwa mezani katika orodha ya shughuli ambayo kwa mujibu wa Kanuni 27 (4) niliyoisoma ndiyo inayoongoza shughuli zetu kwenye kikao hiki hakuna huku mbele sehemu yoyote inayoonesha kwamba hati hii imewasilishwa mezani itajadiliwa au kama imo katika orodha ya shughuli za leo. Kwa hivyo, naomba maelezo yako kuhusu suala hili na kulingana na maelezo hayo naweza kuwa na hoja zaidi, lakini naomba kwenda kufuata maelezo yangu kuhusu suala hili.

Mhe. Spika: Wala hilo jambo halihusiani na kuzuia jambo hili lisiwasilishwe kwa sababu kazi inayoendelea hivi sasa ni kazi ya Mswada wa Sheria ambao hati yake Mhe. Waziri aliwasilisha mapema Mswada wa Sheria ya Kuweka Masharti ya Usajili na Usimamizi wa Wathamini na mambo mengine yanayohusiana na hayo, hiyo ndio niliyomuita hivi sasa awasilishe, lakini hili unalolizungumza halimo katika orodha ya shughuli za kujadiliwa au kushughulikiwa leo, na nilimuelekeza Katibu ambaye ameondoka sasa pia na waziri ambaye hivi sasa hayupo kwamba kwa kuwa huku haikurudiwa jambo hilo halitashughulikiwa.

Sasa na kwa mujibu wa mtiririko uliowekwa hapa jambo linaloshughulikiwa sasa ni kazi hii ya mswada ambao waziri sasa anataka kuwasilisha, hiyo nyengine itajitokeza huko mbele ambapo maelekezo nitayatoa baadaye kuhusiana na mtiririko wa shughuli zetu. Lakini kwa leo na kwa sasa mswada unaowasilishwa ni ule ambao hati yake ilikwishawasilishwa na pia kwenye mtiririko wa kazi za kujadiliwa ndio sasa wakati wake nimwite waziri, na ndio maana nikamwita waziri ili kuwasilisha mswada huo.

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Mhe. Spika, nikushukuru kwa maelezo yako niseme kwamba niliisoma Kanuni ya 27 (4) pamoja na Kanuni ya 34 inazungumzia mtiririko wa shughuli kwa mujibu wa kikao, na kikao huwa ni cha siku moja. Kwa hivyo, nashukuru kwamba kwa maelezo yako Mhe. Spika unasema kwamba haitakuwepo kwa shughuli za leo, ingawa utaratibu ni kwamba hati zinazowasilishwa mezani mara nyingi huwa zinahusu siku ile. Sasa nishukuru kwa hilo na niseme tu madhumuni yangu ilikuwa ni kuogopa kuja kutokezea yale ambayo yalitokezea katika Bunge la Jamhuri ya Muungano mwaka 1965; kwamba kulikuja mswada ukaambiwa ni siri hata haukingizwa katika shughuli ya orodha ukaja ukatumbukizwa baadaye.

Nakumbuka lilijitokeza suala katika Bunge la Katiba sasa kuhofia hayo ndio nikasema hili suala kidogo linatutaliza kwamba hati za kuwasilishwa mezani zimetajwa katika orodha ya shughuli za leo halimo katika mjadala. Kwa hivyo, nashukuru kwamba umesema leo halimo, kwa sababu nadhani moja katika *principle* za Mabunge ya Jumuiya ya Madola ni kutokuwa na *surprise factors*, moja katika masuala ya msingi kabisa katika Bunge la Jumuiya ya Madola ni

kutowashtukiza wajumbe na jambo. Kwa hivyo, nashukuru kwamba umetupa muongozo kwamba umewaagiza kuwa liwekwe utaratibu maalum tutegemee kwamba haitokuwa kwa siku ya leo, kwa sababu si utaratibu mzuri kuwashtukiza wajumbe. Ahsante Mhe. Spika.

Mswada wa Sheria ya Usajili wa Wathamini, 2015

(Kusomwa mara ya pili)

Mhe. Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati: Mhe. Spika, kwa idhini yako naomba kutoa hoja kuwasilisha mbele ya Baraza lako Tukufu Mswada wa Sheria ya Kuweka Masharti ya Usajili na Usimamizi wa Wathamini na mambo mengine yanayohusiana na hayo.

Mhe. Spika, kabla sijawasilisha kwa ruhusa yako naomba na mimi niungane na wenzangu kutoa mkono wa pole kwa familia ya Marehemu Salmin Awadh Salmin aliyetutoka ghafla bila ya sisi kutegemea.

Mhe. Spika, vile vile pole hizi ziwafikie wananchi wote wa Jimbo la Magomeni nikiwemo mimi mwenyewe, pia naomba Mwenyezi Mungu atupe subra juu ya jambo hili.

Mhe. Spika, kifo cha Mhe. Salmin Awadh Salmin ni funzo kwetu sote, namuomba Mwenyezi Mungu atupe uwezo wa kulizingatia funzo hili, Mungu amlaze mahala pema peponi. Amiin.

Mhe. Spika, vile vile kabla sijaendelea kuwasilisha mswada huu naomba kuwaomba Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi wenye huu mswada watizame mwisho wa mswada huu kwenye madhumuni na sababu ambapo jina la Mhe. Waziri limekosewa, jina la kati kati. Jina la Mhe. Waziri ni Ramadhan Abdallah Shaban hapo imeandikwa Ramadhan Adballa Shaban.

Halafu vile vile ni Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati sio nyumba, kwa hivyo nalo linahitaji marekebisho.

Mhe. Spika, fani ya uthamini (*evaluation*) ni fani ambayo sasa hivi imepata sifa kubwa katika dunia na watu wengi wanasomea somo hili kujua namna ya kufanya thamani kwa vitu mbali mbali ikiwemo ardhi, mali na mambo mengineyo.

Mhe. Spika, kwa sababu hiyo Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar imeona upo umuhimu wa kuweka utaratibu wa kuwatambua wathamini hawa pamoja na kuwawekea mambo yanayostahiki.

Mhe. Spika, madhumuni ya mswada huu ni kuweka utaratibu wa kisheria, wa kusajili na kusimamia wathamini. Mswada huu unapendekeza mfumo mpya wa kuanzisha Bodi ya Wathamini ambayo itakuwa ni yenye ufanisi, utendaji na yenye kukabiliana na mabadiliko ya kitaaluma ya fani ya uthamini.

Kukosekana kwa utaratibu wa kisheria wa kusajili na kusimamia wathamini, imepelekea kwamba wathamini wanafanya kazi ya fani ya uthamini bila ya kufikia viwango vinavyohitajika katika utendaji.

Mhe. Spika, mswada huu umegawika katika sehemu sita. Sehemu ya kwanza inahusika na masharti ya utangulizi ambayo inajumuisha jina fupi, tarehe ya kuanza kutumika na ufafanuzi wa baadhi ya maneno.

Sehemu ya pili, inahusika na masharti ya kuanzisha Bodi ya Wathamini, muundo, kazi za bodi, kinga kwa wajumbe, vikao vya bodi na pia kusita kuwa mjumbe wa bodi na muhuri wa bodi.

Mhe. Spika, sehemu ya tatu inahusu masharti ya Mrajis na usajili ambayo yanajumuisha Mrajis wa Bodi, kazi za Mrajis wa Bodi, daftari la wathamini, leseni ya uthamini, kutangazwa kwa daftari, kuthibitisha nyaraka, kuliondoa jina katika daftari, masharti na sifa za usajili na mthamini aliyesajiliwa kwa muda.

Mhe. Spika, sehemu ya nne ya mswada huu imeweka masharti ya mthamini mkuu ambayo ilijumuisha uteuzi, sifa, kazi, kukasimu kazi na kuwasilisha taarifa sahihi.

Mhe. Spika, sehemu ya tano inaweka masharti yanayohusiana na fedha ambayo ilijumuisha hesabu za bodi, ukaguzi, bajeti na taarifa za mwaka.

Sehemu ya sita inaweka masharti mengineyo kuhusu utaratibu wa usajili, kusitisha leseni ya kufanyia kazi ya uthamini, uwezo wa waziri wa kutunga kanuni, makosa, rufaa na pia kubakiza.

Mhe. Spika, nategemea kwamba Wajumbe wameupata mswada huu na wameusoma, kwa hiyo nategemea watauchangia vilivyo ili kuweka mswada mzuri wa kutumika katika serikali yetu. Baada ya hayo Mhe. Spika naomba kutoa hoja.

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, hoja hamujaiunga mkono...

Waheshimiwa Wajumbe, naomba nikumbushe kama hoja hamujaiunga mkono maana yake haijadiliwi hapa, sasa niliona kimya nilitaka nimwambie waziri basi ondoa mswada wako maana hawataki wajumbe kuujadili, lakini nashukuru

Mwanasheria Mkuu na Naibu Spika wamewahi kuokoa hili jahazi ili mswada sasa ujadiliwe. Basi baada ya kuungwa mkono mswada huu naomba sasa nimkaribishe Mwenyekiti wa Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi.

Mhe. Mahmoud Muhammed Mussa (Mwenyekiti wa Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi): Mhe. Spika, nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema kwa kutujaalia afya njema na kutufikisha kuweza kukutana tena hapa katika mkutano wa kumi na tisa kwa lengo la kutekeleza majukumu yetu ya kutumikia wananchi wa Zanzibar.

Aidha, napenda kukushukuru wewe mwenyewe binafsi kwa kuniruhusu kusimama mbele ya Baraza lako Tukufu ili kuwasilisha maoni ya Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi kuhusu Mswada wa Sheria ya Kuweka Masharti ya Usajili na Usimamizi wa Wathamini na mambo mengine yanayohusiana na hayo.

Mhe. Spika, vile vile kwa niaba ya Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi naomba kuchukua nafasi hii kuwapa pole Wajumbe wote wa Baraza hili la Wawakilishi kwa kuondokewa na mwenzetu, kipenzi chetu na Mnadhimu wa CCM katika Baraza hili Tukufu Mhe. Salmin Awadh Salmin ambaye amefariki ghafla tarehe 19/02/2015.

Kwa kweli msiba huu ni mkubwa uliotukuta katika chombo hiki kwani kila mmoja wetu katika hali ya kawaida ilikuwa ni vigumu kuamini kwa ghafla kama kweli Mhe. Salmin Awadh Salmin hatunaye tena.

Mhe. Spika, hakika pengo lake ni kubwa katika chombo chetu hiki na halitaweza kuzibika haraka, kwani alikuwa ni mtetezi wa wananchi wa Zanzibar katika kuhakikisha kuwa wanapata maendeleo ya kweli. Tunamuomba Mwenyezi Mungu amjaalie makaazi mema ya peponi na kumsamehe madhambi yake yote pamoja na kutupa sisi subra katika kipindi hiki kigumu.

XX
xxx

SA:LUM

Mhe. Mahmoud Mohammed Mussa (Mwenyekiti wa Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi): (anaendelea) madhambi yake yote pamoja na kutupa sisi subira katika kipindi hiki kigumu na kutujaalia kuweza kushukuru kwa hali na mali, kwani sote sisi Mwenyezi Mungu kama alivyosema kwenye Qur-ani yake tutarejea kwake.

Mhe. Spika, salamu hizo za rambirambi pia nazitoa kwa wananchi wote wa Zanzibar hususan wananchi wa Jimbo la Magomeni kwa kuondokewa na Mwakilishi wao kipenzi ambaye kwa umakini wake alikuwa mstari wa mbele kutetea maslahi yao.

Pia salamu hizi nazifikisha kwa familia yake na kuwaomba wote wawe na moyo wa subira katika kipindi hiki kigumu kwani hili ni jambo la faradhi, kila mmoja wetu hana budi kulitekeleza kama Mwenyezi Mungu alivyotwambia kwenye Qurani yake tukufu kwamba: "*Kullu nafsi dhaaikatul-mauti*" kila kiumbe kitaonja mauti. Hivyo hatuna budi kushukuru uwezo wa Mola wetu na kuomba nasi kutupa khatma njema pale muda wetu utakapofika.

Mhe. Spika, baada ya utangulizi huo sasa naomba nijielekeze katika lengo la kusimama mbele ya Baraza lako tukufu ambalo ni kuwasilisha maoni ya Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi, kuhusiana na Mswada wa Sheria ya Kuweka Masharti ya Usajili na Usimamizi wa Wathamini na mambo mengine yanayohusiana na hayo.

Mhe. Spika, Mswada huu unaweka utaratibu wa kisheria wa kusajili na kusimamia wathamini kwa lengo la kuwepo na mfumo mpya wa kuanzisha bodi ya wathamini ambayo itakuwa ni yenye ufanisi. Kwa muda mrefu kumekuwepo na wathamini wanaofanya kazi ya uthamini bila ya kufikia viwango vya ubora, hivyo kwa kupitishwa kwa Sheria hii itaweka utaratibu wa kisheria wa kusajili na kusimamia wathamini ili kuhakikisha kuwa wathamini wanaosajiliwa ni wale wenye viwango vya ubora wa kazi za uthamini.

Mhe. Spika, kamati yangu katika kuona kuwa azma ya kuanzisha bodi ya wathamini itafikiwa inashauri kwamba, wathamini ambao watateuliwa kuwa Wajumbe wa Bodi wahakikishwe kuwa ni wathamini wenye viwango na uzoefu pamoja na uzoefu katika kazi ya uthamini, ili kuweza kusimamia vyema maadili na miiko ya wathamini watakasajiliwa, sambamba na kulinda na kuendeleza taaluma ya uthamini.

Mhe. Spika, kamati yangu baada ya kuupitia na kuuchambua kwa kina mswada huu imependekeza baadhi ya marekebisho kwa lengo la kuuboresha zaidi mswada huu muhimu, miongoni mwa marekebisho hayo ni kifungu cha 4(2)(b); kimependekeza kuongeza maneno "angalau mmoja awe mwanamke" badala ya neno "waliosajiliwa" na neno "kutoka".

Sababu ya mapendekezo hayo ni kumpa nafasi Mheshimiwa Waziri atakapochagua Wajumbe wa Bodi kuzingatia jinsia katika uteuzi huo na kuepusha uwezekano wa bodi kuundwa na jinsia ya aina moja tu.

Aidha, kifungu cha 4(4) na 4(5) vinaunganishwa na kuwa aya moja ambayo itakuwa aya ya (4) itakayosomeka "Mrajis wa Bodi atakuwa Katibu wa Bodi na hatakuwa Mjumbe wa Bodi". Sababu ya mapendekezo hayo ni kuzingatia uandishi mzuri wa kisheria.

Kifungu cha 5(d) kimependekezwa kuandikwa upya na kusomeka "Kuainisha kila baada ya muda, viwango vya ada itakayolipwa baada ya kuidhinishwa na Waziri chini ya Sheria hii". Sababu ya mapendekezo hayo ni kuzingatia tafsiri iliopo katika mswada wa Kiingereza ili kuwiana na tafsiri ya mswada wa Kiswahili, kwani mwisho wa yote Sheria ya Kiingereza ndio yenye nguvu na ndio ambayo inasainiwa na Mhe. Rais.

Mhe. Spika, mbali na marekebisho hayo niliyoinisha hapo kabla, Kamati yangu pia imefanya marekebisho ya lugha na uchapaji kama ilivyoonekana katika marekebisho niliyowasilisha kwako na nakala kusambazwa kwa Wajumbe wote. Hivyo basi, natumia fursa hii kuwaomba wajumbe wa Baraza lako tukufu kuyapitia kwa lengo la kuyachangia na hatimaye kusaidia katika mswada huu.

Mhe. Spika, kwa kumalizia nichukue nafasi hii nimshukuru Waziri, Naibu Waziri pamoja na watendaji wote wa Wizara ya Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati kwa mashirikiano yao makubwa wakati wa kuupitia mswada huu. Vile vile napenda kuchukua fursa hii kuwashukuru sana watendaji wa Baraza lako tukufu wakiongozwa na Katibu wetu Ndugu Yahya Khamis kwa msaada wa hali na mali ambao ametupatia katika kufanikisha kazi hii.

Aidha, naomba niwashukuru wadau wote ambao tulikuwa nao kwa namna moja au nyengine katika kuhakikisha kwamba mswada huu unafanikiwa na kuweza kuwasilishwa kwa ajili ya kuwafikia Wajumbe. Vile vile, wadau hao kufikia pahala kutoa maoni yao kwa lengo la kuboresha mswada huu katika michango yao, pia tunawaambia kwamba tunaithamini sana na wasichoke kuhudhuria kila wanapohitajika.

Mhe. Spika, mwisho napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi kwa umoja wao na bidii yao kubwa katika kuujadili na kuupitia mswada huu muhimu kwa nchi yetu na naomba kuwatambua kwa kuwataja majina kama hivi ifuatavyo:-

1. Mhe. Mahmoud Mohamed Mussa	Mwenyekiti
2. Mhe. Panya Ali Abdalla	Makamu Mwenyekiti
3. Mhe. Ismail Jussa Ladhu	Mjumbe
4. Mhe. Marina Joel Thomas	Mjumbe
5. Mhe. Hussein Ibrahim Makungu	Mjumbe

6. Mhe. Salma Mohammed Ali	Mjumbe
7. Mhe. Mohammed Haji Khalid	Mjumbe
8. Ndg. Maryam Rashid Ali	Katibu
9. Ndg. Saad Othman Saad	Katibu

Mwisho baada ya kuyasema hayo yote naomba Wajumbe wako wachangie na kuboresha mswada huu na hatimaye waupitishie mswada huu, kwani ni mswada muhimu katika kuleta maendeleo katika nchi yetu.

Vile vile kwa niaba yangu na kwa niaba ya wananchi wa Jimbo la Kikwajuni tunaukubali mswada huu kwa asilimia mia moja. Mhe. Spika, naomba kuwasilisha ahsante.

Mhe. Spika: Ahsante sana Mhe. Mwenyekiti wa Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi, majadiliano yanaendelea, majadiliano yanaendelea, majadiliano yanaendelea, Mhe. Hamad Masoud Hamad.

Mhe. Hamad Masoud Hamad: Mhe. Spika, na mimi asubuhi ya leo niungane na wenzangu katika kutoa rambirambi za kifo cha mwenzetu tuliye kuwanaye miaka karibu tisa na kidogo hivi katika Baraza hili, Mhe. Salmin Awadh Salmin. Kwa kweli kifo chake kilimhudhunisha kila mtu; kilikuwa cha ghafla lakini ndivyo Mwenyezi Mungu alivyomjaalia afe hivyo. Kwa hivyo, sisi kama binadamu wenzake hatuna budi kuwa na subira hasa katika Baraza hili, lakini vile vile kwa niaba ya wananchi wa Jimbo la Ole nitoe salamu za rambirambi kwa wafiwa wote ikiwemo familia yake na marafiki zake kwa kifo hicho, *Inshaallah* Mwenyezi Mungu amuweke mahali pema peponi yeye na sisi tuliobakia nyuma yake atupe '*husni-lhatima*'.

Mhe. Spika, baada ya salamu hizo basi inaonesha kabisa kwamba mswada huu si wengi wenye matayarisho, maana yake kwa kawaida huwa una orodha ndefu hapo unataja mpaka siku nyengine miswada mingine unasema jamani hawa wengine watusamehe. Sasa leo imekuwa ni kinyume chake, umetangaza mara ya kwanza, mara ya pili na mara ya tatu ndio nimejitokeza mimi; sijui ni dalili gani hii lakini sidhani kwamba ni dalili nzuri. Hata hotuba ya Mwenyekiti nayo ilikuwa fupi mno, pamoja na kwamba ameleta marekebisho ambayo nayo ukiyasoma pia yanataka marekebisho.

Mhe. Spika, mimi kwanza nitoe indhari, wizara hii ambayo waziri wake ametoa hoja ya kujadiliwa mswada huu inazo bodi tatu, kuna bodi ya wahandisi, wasanifu majengo na wakadiraji majengo. Hii nimeisahau ni sheria namba ngapi lakini ilipitishwa kama miaka mitatu au minne nyuma huko.

Mhe. Spika, mimi nikiwa miongoni mwa *engineers* (wahandisi) kuna wenzangu wengi wamenilalamikia kwamba ile sheria ilibagua. Sheria ile ukiisoma vizuri basi wahandisi wanaohusika ni wahandisi ujenzi (*civil engineers*), hamna *mechanical engineers* (wahandisi mitambo) wala hakuna *profession* nyengine yoyote ya *engineering* zaidi ya *civil engineering*. Kwa hivyo, ningemuomba Mhe. Waziri akae kitako na watendaji wake waifanyie mapitio na ikiwezekana basi pafanywe marekebisho, ili sheria ile iwaingize na wahandisi wa *profession* zote (taaluma zote). *Engineering* ni pana sana, kuna taaluma zaidi ya 23 katika hiyo *engineering*.

Kwa hivyo, mimi ningeshauri Mhe. Waziri sheria ile aifanyie mapitio na marekebisho ili atulettee hapa Barazani iwe ni sheria ambayo ni *well consolidated* na wahandisi wengine nao wajifarague, hii itakuwa zaidi kwa *advantage* ya hata hiyo bodi yenyewe. Hilo ni la kwanza.

Kuna bodi nyengine ya Wakandarasi. Mhe. Spika, mimi kwa sababu ni mhandisi basi bodi zote hizo zinanihusu, kitu nilichogundua ni kwamba bodi hizi mbili tangu zilipoundwa kwa kweli hazijafanya kazi hasa *assertively* na kwa ufanisi, zimeundwa kwa sababu ya kuunda lakini kuna bodi imekaa katika chumba kimoja tena cha kuazimwa kwa zaidi ya miaka minne. Sasa *you can imagine* unakuwa na bodi ya wahandisi au ya wakandarasi *a very busy board* nasema, lakini unakuta kuna chumba kimoja, wakitaka kufanya kikao cha bodi basi waazime mahali. Kuna vyumba maafisa wengine waambiwe ondokeni kwanza papangwe meza halafu bodi hiyo ndio ikutane. Hii kwa kweli si taswira nzuri na hata wenzetu wanapokuja kututembelea kama *board of contractors* ya Tanzania Bara wamekuja hapa na ujumbe wao lakini ndio hivyo hivyo, kwa kweli ni aibu kubwa!

Leo tuna bodi ya watathmini, hii itakuwa ni bodi ya tatu kwa wizara hii, sasa Mhe. Waziri kama hizo bodi mbili hali ni hivyo, hii bodi ya tatu tuna matayarisho au tunaunda bodi kwa sababu na sisi tuonekane tu kwamba tuna bodi? Tumekaa miaka mingi mimi nasema ni nzuri lakini sasa angalau tuwe na matayarisho, mtu akiambiwa ni mtathmini amesajiliwa akienda kwenye ofisi yake angalau ionekane kwamba kweli hii ni ofisi ya bodi ya *valued*, vyenginevyo tutakuwa na bodi nyingi hazifanyi kazi kwa sababu hata pa kukaa hawana na hata hawa ambao ni makatibu au *registrars* kwa kweli ni kukamatia kamatia tu.

Mhe. Spika, mtu anafanya kazi serikalini huyo huyo unamwambia kwamba wewe utakuwa ndio *registrar* kazini, huku anatakiwa, huku anafanya kama *part-time*, hii bodi sio *part-time*, hizi bodi zote ni *full time*. Wakati mwengine siku mbili au tatu *registrar* hujamuona amekwenda wapi, kuna kazi nyengine anafanya ambayo pengine hata haihusiani na hii. Sasa haya Mhe. Waziri mimi ningekuomba sana kwamba, katika bodi hizi mbili ambazo zitaundwa na hii ambayo leo tunajadili,

basi uzifanye zionekane kwamba kweli ni bodi, mtu aone ufahari kwamba mimi nafanya kazi katika bodi ile.

Kuna bodi hii ya wakandarasi walipata gari moja zuri tu, kama nilivyokwambia Mhe. Spika mimi nafuatilia sana mambo haya kwa sababu ni *part and parcel* ya shughuli zangu. Gari lile limekaa pale Michenzani karibu miaka miwili na nusu halijapata ruhusa ya kuingia barabarani, nakusudia vibali kulipa. Sasa ni *board* ambayo ni *very young* hao wanaolipa hata pesa zote ukisema uzitumie labda kulipia ushuru au mambo mengine basi huwezi ukapata pesa hizo. Lakini gari limekaa pale mpaka kila mtu anasema jamani hili gari basi si bora liuzwe zipatikane pesa zifanyiwe shughuli nyengine. Kwa hivyo, haya ni mambo vile vile yanatatiza halafu inaonekana hii bodi hata ile *interest* ya mtu kwenda kwenye bodi hana, ah! nikafanye nini, *there is no seriousness!*

Mhe. Waziri naomba sana wewe ndiye kiongozi mkuu wa wizara hii, wewe ndiye '*mas-uul*' wa mambo haya, sasa watendaji wako walishughulikia hili isiwe sisi hapa kazi yetu tuna-*produce* tu lakini hakuna walaji au hakiliki. Hii ilikuwa ni indhari na ni ushauri ambao nampa Mhe. Waziri na watendaji wapo pale juu tukijaaliwa tunekane kwamba tunachokifanya kinafanyika vizuri.

Sasa niende kwenye mswada, ukurasa wa 281 kifungu cha 7, malipo. "Wajumbe na Katibu wa Bodi watalipwa maposho na malipo mengineyo kama yatakavyopendekezwa na Bodi kila baada ya muda na kuidhinishwa na waziri kwa kushauriana na Tume ya Utumishi wa Umma".

Mhe. Spika, nime-*underline* Tume ya Utumishi wa Umma, mimi sina tatizo na malipo haya kuidhinishwa na Waziri anayehusika na bodi hii. Mhe. Spika, mimi nina wasi wasi mkubwa na hii Tume ya Utumishi Serikalini. Tumekwenda Bima na Kamati yangu chini ya Mwenyekiti Marehemu na Bima ni biashara tena si biashara ambayo wanafanya peke yao wana *very task competition*.

Mhe. Spika, tumekwenda Shirika la Bima la Zanzibar tawi la Mbeya, tumekwenda Mwanza, Arusha na hata hapa Makao Makuu Zanzibar kilio kilichopo ni kwamba wanafanya kazi vizuri faida kubwa inapatikana na mapendekezo ya kuongezwa madukhuli yana zaidi ya miaka miwili. Sasa kwa sababu ya *competition* wanaonekana vizuri wafanyakazi wetu kama hawajaiwiwa wako njiani kuibiwa. Kwa sababu maslahi ni madogo *competition* mtu anaonekana kwamba huyu ni Mkurugenzi anafanya vizuri unapewa mshahara kiasi gani, milioni moja mfano au laki tano anakwambia basi njoo huku kwenye *Jubilee* kuna milioni tatu na nusu.

Sasa mimi sisemi kwamba wapewe hizo lakini kikwanzo kikubwa kumbe si Waziri wa Fedha, si Bodi yenyewe, tatizo ni Tume ya Utumishi wa Umma wamekuwa

sasa wao ni *auditors* wanakwenda mpaka wanasema lete *voucher* fulani, mbona huyu kalipwa bila hivi. Sasa tena mambo haya hata sijui vipi. Lakini ninachosema ni kwamba ukiwaingiza hawa Tume ya Utumishi wa Umma kwamba na wao washauriwe, hawa bwana ukisema washauriwe wana tatizo hawa. Hawa ni kama Ngamia mtu kajenga kibanda chake mvua inanyesha Ngamia yuko nje anakwambia jamani hee hebu niruhusu nitie kichwa tu kwenye banda hili, halafu anakwambia manaake naona hii nundu yangu ikipata mvua naweza kupata ugonjwa anaweke na nundu mwisho anaingia kwenye banda na mwenye banda anatoka. Wanajifanya kwamba wao ndio *final* kama hawakukubali wao hawa waongezwe iwe ni posho, iwe mshahara, basi ndio hivyo, ndiyo maana Bima hadi hii leo na tusipoangalia wafanyakazi wetu wazuri wa Bima kwa sababu maisha ni magumu na hii ni *competition* kuna masharika zaidi ya 20 ya Bima na wanajua kwamba (ZIC) *Zanzibar Insurance Cooperation* watu wake wanafanya kazi vizuri, wanapata faida kubwa. Sasa kwa nini mtu ambaye anafanya kazi vizuri anatia faida kwenye shirika kiasi ambacho shirika *alhamdulillah*, yeye anaekewa kikwazo?

Kwa hivyo, mimi nashauri hata Sheria inasema hivyo basi Sheria irekebishwe hiyo inayosema hivyo kwamba lazima Tume ya Utumishi iwemo, basi hiyo Sheria irekebishwe kwani imekuwa ni kwazo. Watu wanaingizwa mahali kwa sababu ya ufanisi hawaingizwi mahali kwa sababu ya kukwamisha.

Kwa hivyo, kifungu cha 7 hicho mimi nilikuwa nashauri kwamba Tume ya Utumishi wa Umma kwa sababu imekuwa ni kikwazo na nina hakika si kwa sababu ya *Zanzibar Insurance Cooperation*, hiyo ni kwa sababu kamati yangu inashughulikia na hiyo Bima. Hii mimi Mhe. Spika, ningeshauri sana kwamba lingetolewa.

Kifungu cha 10 muda wa Wajumbe wa Bodi. Mwenyekiti atashika nafasi kwa kipindi cha miaka minne na anaweza kuteuliwa tena na anaweza kuteuliwa tena kwa kipindi cha pili. Namba mbili hivyo hivyo Mjumbe wa Bodi atashika nafasi kwa kipindi cha miaka mitatu na anaweza kuteuliwa tena kwa kipindi cha pili. Mimi nataka *Interpretation* pana zaidi. Je, hii ina maana ukishateuliwa mara ya kwanza na mara ya pili basi huwezi tena kuteuliwa kwa mara nyenginezo, sasa kama si basi...

Mhe. Spika: Mheshimiwa hebu kwanza rekebisha simu yako nafikiri.

Mhe. Hamad Masoud Hamad: Mhe. Spika, hiyo simu mie sina labda kuna sehemu...

Mhe. Spika: Basi kuna sehemu labda inatukwamisha.

Mhe. Hamad Masoud Hamad: Mhe. Spika, labda ni mitambo yao.

Mhe. Spika: Basi sawa endelea.

Mhe. Hamad Masoud Hamad: Mhe. Spika, hapa nahitaji pawe na tafsiri pana zaidi. Je, maana yake ni kwamba ukishateuliwa mara ya kwanza basi na kama si basi, basi kuwe na lugha nyengine hapa ya nyongeza.

Mwengine nilichukuwa natizama lakini kumbe Mwenyekiti wa kamati ameshatoa marekebisho. Kwa hivyo, kwa sasa naomba mimi niishie hapo na nisiwe ni mchangiaji peke yangu. Nakushukuru sana Mhe. Spika.

Mhe. Spika: Majadiliano yanaendelea kama hakuna Mjumbe yoyote nataka nimwite Mhe. Waziri eenh Mhe. Ashura Sharif Ali.

Mhe. Ashura Sharif Ali:Ahsane sana Mhe. Spika, awali ya yote na mimi nianze na kumshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema aliyetujaalia uhai lakini pia akatupa na uzima, akatuwezesha kuwepo hapa kutekeleza majukumu yetu kwa maslahi ya Taifa letu.

Mhe. Spika, na mimi niungane na Wajumbe waliotangulia tangu asubuhi kuweza kutoa mkono wa pole kwa wananchi wa Jimbo la Magomeni pamoja na familia ya aliyekuwa Muwakilishi mwezetu Mhe. Salim Awadh Salim, Mwenyezi Mungu amlaze mahali pema, amin.

Baada ya utangulizi wangu huo Mhe. Spika, niseme kwamba niaze na kumpongeza Waziri na watendaji wake kwa kuamua wakati huu kuweza kutengeneza hii Bodi au kuunda hii Bodi ya wathamini. Kwa hivyo, kutengeneza chombo hiki kwa kweli katika wizara hii ni kufanya jambo jema. Lakini iwe utengenezaji huu unaendana sambamba na hiyo nia njema yenyewe tunayoikusudia, kwani imekuwa ni kawaida kuwa tunatengeneza bodi kwa nia ya kufikia malengo lakini hatimae inakuwa ni mambo shaghala baghala.

Mhe. Spika, mimi nikiwa naangalia mswada huu niliona kifungu katika ukurasa huu wa 280 katika kifungu cha 4 cha mswada huu ambacho kimesema kwamba muundo wa wadhamini nimeangalia hii *marginal note* ikiwa inasema kwamba ni muundo. Kwa hivyo, dhana yangu niliona kwamba utatiririka ule utaratibu mzima ambao ulikuwa unajionesha ule muundo wenyewe na Wajumbe. Lakini kwa bahati mbaya nimeona kwamba au kwa bahati nimeona kwamba kilichoendelea hapa ni kusema ni muundo lakini sasa Bodi itaongozwa na Mwenyekiti atakayeteuliwa na Rais ambaye atakuwa na sifa zifuatazo.

Kwa hivyo, imani yangu nilidhani kwamba baada ya kuona kwamba kuna muundo tu niliona kwamba utatajwa Mwenyekiti na hatimae nione kwamba Wajumbe wameendelea Wajumbe wengine na hatimae tuone kwamba katika kifungu hiki baadae zinatiwa hizo sifa za Mwenyekiti wa Bodi.

Lakini nimeona kwamba imetangulia kwamba *marginal note* inasema muundo lakini hatimae kukatiwa sifa hizo. Kwa hivyo, imani yangu niliona kwamba katika kifungu hiki tuanze na hao wenyewe Wajumbe wa Bodi ambao wataunda ambao *marginal note* itaonesha na hatimae ije hiyo sifa, pengine za hao waliofuatia.

Mhe. Spika, lakini pia nimeona katika kifungu cha 6 kuna kinga kwa Wajumbe, nikasema kwamba Mjumbe wa Bodi hatowajibika yeye binafsi kwa kitendo chochote au kosa lilifanyika au alilowacha kufanya kwa nia njema katika kutekeleza majukumu ya kazi, au kwa kutumia uwezo aliopewa na Bodi nikasema kwamba nataka nipate ufafanuzi kidogo wa sababu, tunajua mambo mengi hufanywa kwa nia njema lakini tupate ufafanuzi wake. Nilidhani kwamba tutafafanuliwa hiyo nia njema lakini kifungu chenyewe kilijitosheleza chote kikawa ni kimoja na hakikuweka bayana, ile nia njema yenyewe aliyokuwa inaweza ikawa mambo mengi hufanywa kwa nia njema lakini baadae tunaona kwamba yanafanyika katika utaratibu ambao sio mzuri.

Kwa hivyo, ningependa kupata ufafanuzi wa kuona kwamba je hiyo nia njema ni ipi hasa iliyokusudiwa hapa. Kwa sababu mambo mengi tunatengeneza na tunasema kwamba kwa nia njema. Ningependa kuona kupata ufafanuzi wa hiyo nia njema kwa sababu mtu unaweza ukaweka hilo jambo, kwa hivyo tuelewe kigezo cha nia njema hasa ni kipi au lipi hasa linaweza likafanyika likaitwa kwamba liko kwenye nia njema.

Mhe. Spika, katika kifungu cha 7 nacho nimeona hapa kinasema hapa kwamba ni malipo ya Wajumbe na Katibu wa Bodi watalipwa posho na malipo mengineyo kama yakatavyopendekezwa na Bodi kila baada ya muda na kuidhinishwa na Waziri kwa kushauriana na Tume ya Utumishi wa Umma.

Mhe. Spika, kumekuwa na malalamiko mengi, Bodi inaweza ikawepo vizuri vyema lakini hapa kuna tatizo ambalo limejitokeza tunaliona mara nyingi si kwa Bodi lakini kuwaachia wazi lakini na huu Utumishi wa Umma hapa huwa kuna vikwazo vikubwa na kuna mambo mengi ambayo yanafanyika hapa kwenye Utumishi wa Umma. Kama tunavyojua kwamba hata tuliangalia mifano kwamba mifano kuna wafanyakazi wetu kadhaa ambao kulitokea nyongeza ile ya mishahara, lakini Utumishi wa Umma hadi hivi leo tukizungumza hapa basi watu

hawa haki zao nyingi zimeweza kupotea na kuzorotesha mambo mengi ya kiutendaji kwa wale wataalamu ambao tunawaweka hapa.

Kwa hivyo, ningependa kusema kwamba hii Tume ya Utumishi nayo inatakiwa iwe makini na tuone kwamba namna gani jinsi ilivyoshirikishwa hii kuona kwamba hawa ambao watapata malipo yao kupitia mashirikiano ya Tume ya Utumishi wa Umma, basi iwe ni kweli kabisa kwamba wanaweza wakapata hayo malipo yao kwa utaratibu na kwa mujibu wa huo utaalamu wao na taratibu zao walivyo ili Bodi hii iweze kufanyakazi kwa ufanisi.

Mhe. Spika, baada ya kuyasema hayo na mimi niseme kwamba naunga mkono mswada huu, ahsante.

Mhe. Mohammed Haji Khalid: Ahsnate sana Mhe. Spikia, na mimi kupata nafasi ya kusimama kuchangia machache sana kuhusu mswada huu ulioko mbele yetu.

Mhe. Spika, na mimi nianze kama walivyoanza wenzangu nimshukuru Mwenyezi Mungu asubuhi hii kupata nafasi hii ya kusimama mbele ya Baraza lako kutaka kutoa mawazo yangu machache kuhusu mswada huu.

Kadhalika niungane na wenzangu wote kutoa mkono wa rambi rambi na pole kwa Baraza na Jimbo la Magomeni kwa kuondokewa na kiongozi wetu, Mwenyezi Mungu amlaze mahali pema peponi, amin.

Mhe. Spika, mimi ningependa kwanza kumpongeza Mhe. Waziri na watendaji wake kwa kuwasilisha mswada huu mbele ya Baraza na inaonesha kwa kuwa hauna wachangiaji basi ina maana watu wameridhika na mswada ulivyo, hivyo ina maana kuwa Waziri na Kamati yake walifanyakazi nzuri mpaka kufika pahala ambapo Wajumbe wa Baraza hawana la kusema wala kukosoa ule mswada ulivyo.

Kwa hivyo, mimi nikiwa kama ni Mjumbe wa Kamati tujipongeze kuwa tumefanya kazi nzuri mpaka kufika pahala ikawa Wajumbe wenzetu hawana la kusema kwenye msaada wetu. Lakini ukimya una maana ya hiyo moja na mara nyengine ukimya mara nyengine huwa ina maana ya kuwa watu hawakufahamu chochote katika jambo hili ambalo liko mbele yao.

Mhe. Spika, mswada huu unazungumzia Sheria ya kuweka Masharti ya Usajili na Usimamizi ya Wathamini na mambo mengine yanayohusiana na hayo. Pengine hili neno Wathamini inawezekana wengi wetu hatujui maana yake ni nini.

Wathamini ni watu ambao wanatia thamani ya kitu fulani pengine tunaweza kumwita mtu mtaalamu kuthamini jengo hili, kulitia thamani tunaweza kumwita mtu mtaalamu kuja kuthamini sehemu ya ardhi, je, ardhi hii ina thamani gani. Tunaweza kumwita mtaalamu kwenda kuthamini minazi je, minazi hii kwa mwaka inaweza ikazaa nazi kiasi gani. Tunaweza kumwita mtaalamu kutia thamani mikarafuu kwa shamba hili kuwa mzao uliomo unaweza ukavuna kiasi gani. Kwa hivyo hawa ndio wathamini. Wale watu wenye taaluma ya kuweza kutathmini mali au kitu wingi au idadi ya kitu thamani yake ilivyo.

Kwa hivyo, kwa mtizamo wangu mimi kwa lugha ya kiswahili si lugha ya kisheria nimetafsiri hivyo. Kwa hivyo, umekuja msada huu kuweza kuweka Bodi ya Usajili na Tathmini. Hii ina maana huko nyuma kama ilikuwa ipo ilikuwa ni dhaifu na kama haikuwepo ndio tunaanzisha, ili tuweze kutoa tathmini ya vitu mbali mbali katika uhalisia wake.

Sasa Mhe. Spika, kutakuwa na Bodi na bila shaka Bodi mara nyingi huwa inaongozwa na Mwenyekiti na kwa kawaida yake Mwenyekiti mara nyingi huwa anateuliwa na Mhe. Rais na pia anatakiwa awe ana sifa maalum. Kwa hivyo, sifa moja itakayotakiwa hapa ni ile ya kawaida awe ni Mzanzibari pia awe na taaluma kwa hiyo fani ambayo Mhe. Rais anamteuwa na pia awe na uzoefu nayo. Hapa kapangiwa awe na uzoefu angalau wa miaka mitano.

Halafu ukiachia Mwenyekiti Mhe. Spika, kuna Wajumbe ambao takribani wanateuliwa na Mhe. Waziri kutoka katika Sekta ya Umma wanaojishughulisha na uthamini. Sasa hawa wao hawajatajwa wawe na sifa gani, hapa inawezekana kuwa hata si Mzanzibari pengine akateuliwa, lakini bila shaka kwa sababu ni mthamini itakuwa anayo.

Mhe. Spika waziri anateuwa katika Wajumbe wanne wawili kutoka Sekta ya Umma na wawili kutoka Sekta Binafsi baada ya kushirikiana na Sekta inayohusika. Lakini Wajumbe wengi wanaoingia wanaingia kwa nafasi zao. Sasa hawa watu Wajumbe wanaoingia kwa nafasi zao ni watu ambao wana kazi zao za utendaji wa kila siku wa kazi za uendelevu katika sekta zao. Kwa hivyo, inawezekana Bodi mara nyingi ikashindwa kufanya shughuli zake kwa kuwa pengine baadhi ya watendaji wake ambao ni muhimu, wana kazi zao muhimu katika sekta wanazotumikia.

Kwa hivyo, hawa wanaoingia kwa nafasi zao pengine tungeliwapunguza kidogo kwa sababu humu mna Kamishna wa Mapato anangia kwa nafasi yake, kuna Mwanasheria mmoja kutoka Afisi ya Mwanasheria Mkuu, hawa wanaingia kwa nafasi zao. Sasa watu wanaoingia kwa nafasi zao wapo katika kazi zao mbali mbali, wanapodharurika huenda tatizo likatokezea ikawa Bodi inashindwa

kukutana kwa kuwa baadhi ya Wajumbe wake wana shughuli nyengine katika sehemu ambazo wanatumia katika ajira zao.

Mhe. Spika, kuhusu maposho na marupurupu ya Bodi. Bodi kwa sababu ni chombo kikubwa na chombo chenye maamuzi chini ya Mhe. Waziri alivyopendekeza au kuzungumza Mhe. Hamad Masoud Hamad na mimi ningeongeza kuwa maposho yao hawa yamalizie kushauriana na Mhe. Waziri, tusiongeze pahala ambapo kuna watu wataona aah! ooh! eeh! Wamaliziane na Waziri muhusika ili Bodi iweze kupata marupurupu yao na maposho yao kwa wakati na kwa kima ambacho kinaridhisha.

Mhe. Spika, mimi kwa kuwa huu Mswada ulikuwa ni wangu na kama nilivyosema mwanzo kuwa tuliufahamu, kwa hivyo, hatuna la kusema, ningeomba kumalizia hapo na ninaunga mkono Mswada huu moja kwa moja.

Mhe. Spika, ahsante sana.

Mhe. Spika: Ahsante sana namuona Mhe. Abdalla Mohamed Ali, anataka kuchangia, karibu.

Mhe. Abdalla Mohamed Ali: Mhe. Spika, ahsante ijapokuwa ilikuwa sitaki kuuchangia, lakini kwa vile jina langu umekwisha kulitaja, itabidi na mimi niseme kidogo.

Mhe. Spika, kwanza tumeondokewa na mwenzetu na tumesimama kwa dakika moja kumuomba Mwenyezi Mungu na kumkumbuka. Na naomba niseme tu kwamba dakika moja ile na sisi itukumbushe kwamba yeye katangulia, sisi hatujui lini, wakati wowote yanaweza yakatokea yale ambayo yamemtokea mwenzetu. Na hiyo ni sifa tuliyopewa na Mwenyezi Mungu kwamba tutakuja hapa lakini mwisho tutarejea kwake. Tumuombe dua Mwenyezi Mungu alilompangia amtekeleeze.

Mhe. Spika, nisingekuwa na mengi kwa sababu nafikiri au nina imani kwamba sheria hii ni nzuri na labda baada ya kupitishwa tu itaanza kutumika kama vile ambavyo matarajio ya wengi yalivyo. Isipokuwa tu kidogo mimi nilikuwa nataka niseme kwamba katika kifungu cha 5 kuwa Bodi itakuwa na kazi zifuatazo.

Mhe. Spika, moja kati ya kazi za Bodi, sheria inasema;

"Kuainisha kila baada ya muda kwa idhini ya Waziri ada inayolipwa chini ya sheria hii".

Mhe. Spika, nafikiri tu hii sheria tusiiweke wazi sana kwa kusema tu kila baada ya muda, labda tungeweka muda maalum; tuseme kila baada mwaka au miaka miwili ili tusije kuwapa fursa kwamba baada ya mwezi pengine ikaja ada nyengine na baada ya mwezi ikaja ada nyengine, tungekwenda kama vile mfumo wa leseni pengine wa mwaka tukaangalia utaratibu huo ingelikuwa ni bora zaidi.

Mhe. Spika, hii ni Bodi na hapa katika kazi za Bodi ni kuidhinisha mambo hayo, lakini pia naona Bodi imeingiliwa na mamlaka ya Waziri kwamba kwa idhini ya Waziri. Nafikiri kiutaratibu tungeiachia Bodi ikawa ndiyo yenye maamuzi kuepusha labda Waziri akaja kuwa na maamuzi yake na Bodi ikawa na maamuzi yake. Nafikiri mamlaka ya mwisho tungelikuwa ni Bodi itakayokuwa na mamlaka ya kuamua ada hizo.

Mhe. Spika, lakini jengine katika kifungu cha 9, kuna akidi. Hapa inaeleza kwamba Mwenyekiti na Makamu Mwenyekiti na Wajumbe wengine watatu wa Bodi wanaunda akidi. Sasa mimi ninachangiwa kwa sababu kuna na Wajumbe wengine waliotajwa katika sheria hii. Hebu Mhe. Spika, Mhe. Waziri akija anieleze kidogo, hii akidi iliyoelekezwa hapa ni ipi.

Mhe. Spika, jengine kifungu cha 9(2) kinaeleza kwamba vitendo, mambo na vitu vyengine vilivyoainishwa kufanywa na Bodi vitaamuliwa kwa azimio katika kikao cha kawaida au cha dharura cha Bodi kwa akidi ambayo itakuwepo. Kifungu cha 9(3) kinasema;

"Maamuzi ya Wajumbe wengi waliohudhuria na kura katika kikao cha Bodi yatachukuliwa kuwa ni maamuzi ya Bodi".

Sasa kidogo mimi nachanganyikiwa sijui kimekusudiwa nini. Kwa sababu hichi kifungu cha 9(3) nafikiri ndiyo kingejitosheleza zaidi, hichi kifungu cha 9(2) tukakiondoshwa kwa sababu naona kwamba kimekaa kikiwa kwamba mimi sikielewi. Sasa hebu Mhe. Spika, Mhe. Waziri labda uje utueleze, hapa hasa imekusudia nini kwamba vitendo, mambo au vitu vyengine kwa akidi ya Bodi, lakini maamuzi ya Wajumbe wengi waliohudhuria na kura katika kikao cha Bodi yatachukuliwa kuwa ni maamuzi ya Bodi. Nini hasa kimekusudiwa?

Kama ni hivyo, mimi nafikiri nipendekeze kwamba hichi kifungu cha 9(2) Mhe. Spika, Mhe. Waziri nafikiri kingelikuwa hakina kazi, kingesimama kifungu cha 9(3) tu ikajulikana kwamba Bodi ndiyo akidi baada ya Bodi kukaa ndiyo kitakachotoa maamuzi.

Mhe. Spika, jengine dogo labda ni katika kifungu cha 17 ambacho kinasema;

"Ikiwa leseni imepotea au imeharibika na kupotea au kuharibika huko kumeidhinishwa na Bodi, Mrajis atatoa leseni mbadala kwa mthamini aliyesajiliwa na kampuni ya udhamini baada ya malipo ya ada iliyotolewa".

Kidogo nacho naona kinanikanganya kwamba huyu mtu leseni yake imepotea atastahiki atakapotoa ripoti na ikakubalika, alipe tena au atapewa tu kwa nyengine yoyote kwa vile imethibitika kuwa imepotea. Kwa sababu ni imani yangu kwamba kama imepotea rekodi zipo zilizoonesha kwamba au zinazoonesha kwamba mthamini huyu amelipia leseni yake huko nyuma. Sasa hapa ni kwamba hatotakiwa kulipa tena kwa imani yangu kwa sababu ameshalipa na ripoti zinaonesha kuwa amelipa huko nyuma. Ni vipi tena aje atakiwe hapa kwa vile imepotea alipe nyengine.

Mhe. Spika, kwa hayo machache naona niunge mkono baada ya kupata maelezo ya Mhe. Waziri, kwa hayo machache niliyoyasema. *(Makofi)*

Mhe. Spika: Ahsante sana. Naomba nimkaribishe sasa Mhe. Shadya Mohamed Suleiman, baadae Mhe. Abdalla Juma Abdalla.

Mhe. Shadya Mohamed Suleiman: Mhe. Spika, ahsante na mimi kwa kunipatia nafasi hii ya kuweza kuchangia machache sana katika Mswada huu.

Mhe. Spika, kwanza nichukue nafasi hii kumpongeza Mhe. Waziri pamoja na watendaji wake kwa kutuletea Mswada huu.

Mhe. Spika, mimi nianze na masuala ya kufanyiwa tathmini, ndiyo masuala halisi ya kuzingatia na kufanyiwa kazi. Mhe. Spika, lakini vile vile na mimi zaidi nitilie msisitizo yale maelezo ya Mwenyekiti ya kuwa kuzingatia jinsia kwenye uteuzi wa Bodi, naomba nao vile vile uzingatiwe. *(Makofi)*

Mhe. Spika, kifungu cha 4 (2)(a), hawa Wajumbe wawili ambao watachaguliwa. Ningependekeza katika Wajumbe hawa wawili, mmoja awe mwanamke na mmoja awe mwanamme.

Mhe. Spika, kifungu cha 15(1)(v) na (vi), namuomba Mhe. Waziri atakapokuja hapa anipe ufafanuzi wake. Kwa sababu kila mtu na ufahamu wake. Pengine mimi naona itakuwa nimekifahamu vyenginevyo, kwa hivyo, naomba Mhe. Waziri atakapokuja hapa anipe ufafanuzi wake.

Mhe. Spika, kama nilivyosema mchango wangu utakuwa ni mdogo, lakini na mimi iwe nimechangia ili nipate maelezo hayo. Kwa hayo mafupi nakushukuru.

Mhe. Spika: Ahsante sana. Naomba sasa nimkaribishe Mhe. Abdalla Juma Abdalla.

Mhe. Abdalla Juma Abdalla: Mhe. Spika, ahsante na mimi kwa kunipatia nafasi hii kutoa mawazo mawili matatu yanayohusiana na Sheria hii ya Kamisheni ya Ardhi.

Mhe. Spika, mimi nataka nianze kwa kuangalia madhumuni na sababu ambazo Mhe. Waziri ametueleza humu zilizompelekea mpaka kufikiria kutunga Kamisheni au kuanzisha Kamisheni hii.

Mhe. Spika, katika hali ya kawaida mtunzi yeyote yule wa kitabu au jambo jengine, hata ukisoma vitabu vya *Literature*, utakuta muandishi kwenye lile gamba la kitabu anaeleza kwa ufupi sana mambo ambayo ndani ya kile kitabu chake yamo. Na ukiwa mtaalamu sana wa *Literature*, unaweza ukatosheka na ule utangulizi mfupi sana alioutunga muandishi kwenye gamba la kitabu.

Sasa mimi nikasema kabla sijausoma huu Mswada niangalie kwanza madhumuni na sababu. Sasa alichokieleza Waziri humu na naomba ni-*quote* hichi kifungu. Anasema; "Mswada huu una lengo la kuanzisha sheria itakayosimamia masuala ya ardhi katika kujenga uimara wa uongozi na usimamizi wa raslimali ya ardhi kwa ajili ya matumizi bora na maendeleo ya Taifa".

Mhe. Spika, hii ndiyo sababu ambayo Mhe. Waziri ametueleza. Na ukisoma kifungu cha 3 cha sheria hii ambacho kinaanzisha sasa, kinasema;

"Kunaanzishwa sasa wakala wa Serikali unaojulikana kama Kamisheni ya Ardhi".

Mhe. Spika, kule kwenye madhumuni Mhe. Waziri ametwambia lengo ni...Mhe. Haroun Ali Suleiman hayumo eeh! lengo ni kuboresha usimamizi na uongozi, ndiyo lengo kwa mujibu wa madhumuni.

Mhe. Spika, sasa mimi nilijiuliza maswali kidogo, nikasema hivi Kamisheni hii tunaianzisha kwa sababu ndani ya wizara ya Mhe. Waziri kuna mapungufu ya kiuongozi au kuna mapungufu ya kiusimamizi wa raslimali ya ardhi na labda pengine kwa mapungufu hayo ndiyo yaliyopelekea mpaka tukawa na tatizo kubwa sana la ardhi katika nchi yetu na ikabidi tuunde Kamati Teule ya Baraza la Wawakilishi kwenda kuchunguza matatizo ya ardhi. Lakini nikajuliza swali jengine, hivi kwa kuundwa Kamisheni hii, tutakuwa tunakidhi haja ya kuondoa lile tatizo ambalo lilitokea katika nchi yetu ya matumizi mabaya ya ardhi.

Mhe. Spika, tuisahau Wizara hii kwanza ina taasisi nyingi mno na mimi nisingelifikiria kabisa kama ndani ya Wizara ya Mhe. Waziri hii ya Wizara ya Ardhi kungetokea na mapungufu ya usimamizi wa ardhi, kwa sababu katika Wizara iliyokuwa na wataalamu, tena wataalamu sana wa ardhi ni Wizara hii. Sasa kwa nini kutokee mapungufu mpaka tupate *disaster*, maana yake ni *disaster* lile lililotokea la matumizi mabaya ya ardhi mpaka tukaunda Kamati Teule hapa ni tatizo.

Mhe. Spika, sasa hivyo Kamisheni hii itasaidia kuondoa hilo tatizo. Halafu ukisoma kifungu cha 6(2)...

Mhe. Spika: Kuna taarifa samahani kwa Mhe. Mwanasheria Mkuu.

Mhe. Mwanasheria Mkuu: Mhe. Spika, nadhani Mhe. Mjumbe anachangia Mswada wa Kamisheni ya Ardhi, uliokuwepo mezani ni Mswada wa Usajili wa Tathmini, siyo wa Kamisheni ya Ardhi.

Mhe. Spika: Mhe. Mwanasheria Mkuu alikuwa anakumbusha tu kwamba Mswada uliokuwepo mezani ni Mswada wa Sheria ya Bodi ya Wathamini. Sasa kama mtiririko unaanzia huko lakini unakusudia kuja huko, basi itakuwa ni sawa. Lakini kama ulisahau kidogo basi Mhe. Mwanasheria Mkuu ameshatukumbusha. (*Makofi*)

Mhe. Abdalla Juma Abdalla: Mhe. Spika, hapana labda niombe radhi nili-*over look* na toka mapema niliposoma *order paper* akili yangu ililenga kwamba Mswada uliopo hapa ni wa Kamisheni ya Ardhi na nilijitayarisha kwa huo. Bahati mbaya alipokuwa anawasilisha Mhe. Waziri sikuwemo humu ninge-*notice*. Kwa hivyo, naomba radhi sana nina-*withdraw*. (*Makofi*)

Mhe. Spika: Eeh! inaelekea tumeridhika na uchangiaji. Namuona Mhe. Wanu Hafidh Ameir.

Mhe. Wanu Hafidh Ameir: Mhe. Spika, ahsante kwa kunipa nafasi hii na mimi kuchangia machache katika Mswada huu wa Sheria ya Kuweka Masharti ya Usajili na Usamamizi wa Wathamini na Mambo Mengine Yanayohusiana na Hayo.

Mhe. Spika, kabla sijaanza kuchangia, naomba kwanza nimshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutufikisha hapa leo kuendelea na kazi zetu za Baraza za kawaida. Lakini pili, kabla ya kuanza kuuchangia Mswada huu naomba nitoe salamu za rambi rambi kwa familia ya Marehemu Mhe. Salmin Awadhi Salmin, pamoja na wanachama wote wa CCM kwa kumpoteza kiongozi mahiri.

Mhe. Spika, kwa kuanza niipongeze Serikali kwa hatua hii ambayo wameichukua...

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, nichukue nafasi kuwashukuru Wajumbe wote, pia na Mhe. Waziri kwa uwasilishaji mzuri. Mswada wake inaonekana umekwenda vizuri wamenyooka vizuri. Niomba basi wale Wajumbe ambao wanatoka toka nje, si muda mkubwa baadae nitamwita Mhe. Waziri kufanya majumuisho, warudi ndani ili tukamilishe suala la Mswada huu.

Ahsante sana, Mhe. Wanu endelea.

Mhe. Wanu Hafidh Ameir: Mhe. Spika, nilikuwa na mimi nampongeza kwa hatua nzuri ambayo ameamua kuchukua, kwa niaba ya Serikali kuuleta Mswada huu wa Wathamini baada ya kuona kwamba kuna ukosefu wa utaratibu wa kisheria wa kusajili na kusimamia Wathamini, wakaona kwamba ipo haja sasa ya kuleta sheria hii katika Baraza hili, ili kuona kwamba sasa tumeweka utaratibu mzuri wa taratibu zetu za kazi za wathamini.

Mhe. Spika, baada ya hayo, naomba niingie katika vifungu vya mswada huu. Kwanza kabia naunga mkono mapendekezo ya Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi, pale waliposema kwamba kifungu cha 4(2)(b) kirekebishwe kwa kuongeza maneno "angalau mmoja awe mwanamke" baina ya neno "aliyesajiliwa" na neno "kutoka".

Mhe. Spika, naunga mkono kifungu hiki kwa sababu tunakoelekea hivi sasa tunaelekea kwenye hamsini hamsini. Kwa hivyo, ni vyema tunapoweka mambo kama haya ni lazima tuangalie usawa wa kijinsia. Mimi nafikiri Mhe. Waziri na watendaji wake labda walipitikiwa kidogo. Lakini nimshukuru Mhe. Mwenyekiti wa Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi, pamoja na wajumbe wake kwa kuliona hili na kupendekeza kwamba ni lazima wajumbe wa bodi kuwe na mwanamke angalau mmoja ambaye atawasilisha katika bodi ile.

Mhe. Spika, jengine katika kifungu cha 6 ambacho kinazungumzia kinga kwa wajumbe. Kifungu hiki naomba kukinukuu kwa ruhusa yako. Kifungu cha 6 kwamba;

"Mjumbe wa bodi hatowajibika yeye binafsi kwa kitendo chochote au kosa lililofanyika au alioacha kufanya kwa nia njema katika kutekeleza majukumu au kazi au kwa kutumia uwezo uliopewa bodi".

Mhe. Spika, hapa naomba Mhe. Waziri akija anisaidie hii "nia njema" wanaitafsiri vipi, kwa sababu nia njema unayoiona wewe, pengine mwenzio hana nia hiyo.

Kwa hivyo, nilikuwa naomba hapa akija anitafsirie, kwa nia njema hasa wanaitafsiri vipi katika hii sheria.

Mhe. Spika, baada ya kusema hayo, kama ulivyosema kwamba mswada umewasilishwa vizuri, lakini pia, umeandikika vizuri kwamba hakuna mambo mengi ya kuchangia, isipokuwa niwaombe Wajumbe tu tuupitishie ili wathamini wetu waanze kufanyakazi.

Mhe. Spika, naunga mkono mswada huu. (*Makofi*)

Mhe. Ali Salum Haji: Ahsante Mhe. Spika na mimi nikushukuru. Sina mengi lakini na mimi niliona kuna haja ya kutoa mawazo yangu kwenye mambo kama mawili au matatu katika mswada huu.

Mhe. Spika, kabla sijasema lolote nimshukuru Mhe. Waziri kwa kuweza kuwasilisha mswada huu na kwa kweli mswada huu unaweza kutuweka katika mazingira mazuri katika masuala ya thamani.

Mhe. Spika, pia, niipongeze Serikali yetu kwa kuweza kuwasomesha vijana wake katika fani hii ya thamani.

Mhe. Spika, suala la kutathmini katika kipindi cha nyuma ilikuwa inatupa mashaka sana, tulikuwa tunahitaji kuyafanyia mambo haya, basi katika maeneo mbali mbali tulikuwa tunapoteza muda kwa kutafuta vijana kutoka Tanzania Bara. Lakini kwa jitihada ya Serikali ni kwamba sasa hivi tuna vijana wengi katika kada hii ya kuthamini. Sasa hizi ni jitihada za Serikali hatuna budi kuweza kuzipongeza na nina imani kwamba vijana waliopata taaluma hii wanakwenda kutumia kada yao kwa uadilifu zaidi.

Mhe. Spika, jengine ambalo nilitaka kulizungumzia. Nina mambo mawili tu; Jambo la kwanza liko katika ukurasa wa 283 kwenye (v) na (viii), kidogo napata mashaka ya Kiswahili, inawezekana Kiswahili changu kidogo hakiko katika mazingira mazuri, kwa hivyo, nataka kupata ufafanuzi kwa Mhe. Waziri atakapokuja.

Mhe. Spika, kirumi (v) imezungumzia maelezo binafsi na (vi) imeandikwa sifa. Sasa nilikuwa nataka nipate maelezo tofauti ya maneno haya, yaani tofauti ya maelezo binafsi na tofauti ya sifa, kwa sababu naona vitu viwili hivyo vyote vinaingia katika eneo moja na kama vinaingia katika eneo moja, basi niliona labda eneo moja liondoke libakie eneo moja. Aidha, yaondoke maelezo binafsi ibakike sifa au ziondoke sifa yabakie maelezo binafsi. Kwa hivyo, Mhe. Waziri

atakapokuja atanisaidia namna au ile dhamira au makusudio aliyokusudia katika kutaja hivi vitu viwili.

Mhe. Spika, eneo jengine ambalo nataka kulichangia ni katika ukurasa wa 287, taratibu na Kanuni.Kifungu cha 39(1). Mhe. Spika, naomba ninukuu kidogo.

Kifungu cha 39(1) kinasema kwamba;

"Waziri anaweza kutunga Kanuni kama atakavyoona inafaa kwa ajili ya utekelezaji wa masharti ya sheria hii".

Mhe. Spika, mashaka yangu yanakuja kwamba tunapotumia anaweza, yaani tunatumia neno "*may*". Mimi mara nyingi suala hili, ingawa liko katika maandiko ya kisheria, mara nyingi unaambiwa limeandikwa kisheria, ndio sheria inavyotungwa, lakini unampa mashaka kwa sababu unampa *role*, yaani unampa mamlaka waziri ya kutoa maamuzi ambayo mara nyingi maamuzi haya yanatupa mashaka katika utendaji.

Mhe. Spika, inafikia muda kwamba sheria unahisi kuwa imeshakamilika, lakini Kanuni bado na kwa sababu waziri ameambiwa anaweza, kwa hivyo, yeye anaona anaweza tu; anaweza leo, kesho, anaweza kutunga na anaweza asitunge. Sasa hili suala Mhe. Spika, kidogo linatupa mashaka, matokeo yake tunakwenda na sheria, lakini Kanuni hazitungwi, kwa sababu nguvu haipo ya moja kwa moja katika kumlazimisha waziri katika kutunga.

Kwa hivyo, mimi bado nina mawazo yale yale, lakini Mhe. Mwanasheria Mkuu atatusaidia zaidi. Mimi nahisi baada ya kutumia neno "*may*", nafikiri tungerudi tukaangalia tukatumia njia ya kuweka neno "*shall*", kwamba waziri atatunga sheria. *Otherwise*, Mhe. Spika, bado tutakuwa tunapata ukwasi, sijui kama Kiswahili changu kitakuwa kimekaa sawa, maana yake Mhe. Haroun, alikuwa akisomesha Kiswahili, sijui ukwasi itakuwa ni kitu gani. Tutakuwa tunapata ugumu wa waziri kutunga sheria kutokana na kifungu hiki namna kilivyoandikiwa.

Mhe. Spika, mimi nilikuwa napendekeza basi tuondoshe neno "anaweza" na badala yake iwe "waziri atatunga Kanuni kama atakavyoona inafaa kwa ajili ya utekelezaji wa masharti ya sheria".

Mhe. Spika, kama nilivyozungumza mwanzo kwamba mchango wangu ulikuwa ni mdogo, lakini pamoja na hayo nina imani kwamba mswada huu uko vizuri na sina mashaka nao. Kwa niaba ya wananchi wa Jimbo la Kwahani naunga mkono kwa asilimia mia moja, nakushukuru sana. (*Makofi*)

Mhe. Naibu Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati: Ahsante Mhe. Spika, kwanza nikushukuru na mimi kwa kunipa nafasi. Lakini vile vile na mimi sitokuwa na mengi, isipokuwa tu naomba niwashukuru wale wote waliochangia mswada huu na wamechangia vizuri, kwa hivyo, mimi sina cha kuongezea isipokuwa niseme naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. Ahsante.

Mhe. Spika: Mhe. Naibu Waziri hakuwa na la kuongeza ila ameunga mkono hoja. Naomba sasa nimkaribishe Mhe. Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nidhati.

Kumbe Mhe. Waziri anaomba msaada kwa Mhe. Mwanasheria Mkuu. Mwanasheria Mkuu, karibu.

Mhe. Mwanasheria Mkuu: Mhe. Spika, nakushukuru kwa kunipa fursa hii na mimi nianze kama ambavyo Wajumbe wengi wameanza kutoa pole kwa familia ya Marehemu Mhe. Salmin Awadh na kama ambavyo Wajumbe wengi wamesema tunamuomba Mungu amlaze huko aliko peponi, *amin*.

Mhe. Spika, kwanza kabisa na mimi naunga mkono hoja hii ya Mhe. Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati. Katika kusaidia baadhi ya maeneo basi ningeanza hili la mwisho ambalo limechangiwa na Mhe. Ali Salum, la kifungu cha 39 la waziri anaweza kutunga Kanuni.

Mhe. Spika, mimi nadhani tukubaliane, uwezo wa kutunga Kanuni na uwezo wa kutunga sheria ni wa Baraza la Wawakilishi. Ukisoma kifungu cha 78 cha Katiba Mhe. Spika, kinaelezea uwezo wa Baraza hili la Kutunga Sheria na Kanuni ni miongoni mwa sheria hizo ambazo pia chombo hiki zinatakiwa zitungwe.

Mhe. Spika, sasa kwa nini kwenye sheria nyingi au miswada mingi hii tunayoileta hapa au sheria nyingi tunazozitunga tunasema "*the minister may*" na hatusemi "*the minister shall*". Ni kwa sababu ule uwezo ambao chombo hiki kimepewa cha kutunga sheria, tunakasimu uwezo ule kwa waziri, ndio madhumuni yake Mhe. Spika. Kama huwezi ukamlazimisha Mhe. Waziri kutengeneza jambo ambalo yeye hana mamlaka nalo. Mwenye mamlaka ya kutunga sheria zote ni Baraza la Wawakilishi.

Sasa kama utaratibu huu unaonekane una ukakasi, aah! tuamuwe tu kama sasa uwezo huu tunauondoa kwa Waheshimiwa Mawaziri, sasa utarudi kwenye chombo hiki na sheria hizi na Kanuni hizi nyengine zote zitungwe, lakini haitakuwa sahihi kisheria kuweka neno "*shall*" badala ya neno "*may*", kwa sababu *obligation* na uwezo wa kutunga sheria hizi ni wa chombo hiki. Kwa hivyo, hilo lilikuwa ni la kwanza.

Mhe. Spika, suala la pili, ni hili la nia njema, Waheshimiwa Wajumbe wengi wamelichangia na tulishalzungumzia muda mrefu neno hili la nia njema na ukisoma Kiingereza linasema *good faith*, lakini neno hili linatokana na neno la Kilatini linalosema *bonerfied*.

Mhe. Spika, maneno haya ni miongoni mwa maneno ambayo tunasema tayari yameshakuwa *judiciary defined*, maana yake unapokwenda Mahakamani na neno hili Mahakama inajua nini tafsiri yake, maana yake tayari limeshatafsiriwa kwenye makamusi haya ya kisheria.

Sasa kutoa hapa tafsiri ya moja kwa moja inawezekana sasa tukakosea kusema ukweli na ile nia njema ambayo inakusudiwa, lakini kimsingi neno hili ni tayari *judiciary defined* linajulikana, ukisema aidha *good faith* au *bonerfied* tayari neno hilo linajulikana na tafsiri yake ipo. Kwa hivyo, haiwezekani tafsiri hii ikapingana ya mtu mmoja au mwengine, kwa sababu tafsiri yake tayari inajulikana kisheria.

jengine ni hili la malipo kwenda kwenye Tume ya Utumishi wa Umma. Kwanza hapa ningeomba kufanya masahihisho, sio kwenye Tume ya Utumishi wa Umma, ni kwenda kwenye Kamisheni ya Utumishi wa Umma na dhamira ya kwenda huko, ni mabadiliko ya mfumo ambao tumeuweka baada ya mabadiliko ya 10 ya Katiba ya Zanzibar. Kwanza ni huo kuanzisha chombo cha juu kabisa ambacho kitasimamia sasa tume hizi nyengine zote, pamoja na hizi bodi ambazo tunaziunda kusema kweli, pamoja na kwamba bodi hizi zote zimepewa uwezo wa kisheria kwenye *specific legislation* ya kufanya mambo yake, lakini baada ya utumishi wa umma namba 2 ya mwaka 11 masharti yake sasa mengi yameelezwa na moja ni hilo.

Mhe. Spika, ukisoma kifungu cha 25 cha sheria ile imeeleza kazi nyingi za sheria ile ya Kamisheni ile ya Utumishi wa Umma, moja ya mambo yenyewe ni hayo kama mfumo huu wa sasa Mhe. Spika, umekuja ili kuweka uwiano kwenye haya mambo ya malipo na mishahara, kwa sababu tatizo hilo lilikuwepo na lilijitokeza muda mrefu kusema ukweli. Ukienda kwenye bodi moja hatuna haja ya kutaja *specific* na bodi nyengine ambazo ni zote bodi hizi na mashirika ya Serikali, lakini mfumo na malipo yanayotumika ni tofauti kusema kweli.

Sasa Serikali kupitia sheria ile ikasema sasa bora kuwe na hiki chombo ambacho sasa ndio kitasimamia na kuweka *standard* kwenye vyombo vyote hivi ambavyo vimepewa mamlaka kwa mujibu wa sheria hizo maalum. Kwa hivyo, hilo ni la pili ambalo pia ningeomba kumsaidia Mhe. Waziri.

Jambo la tatu, ni hili la akidi kama ambavyo Waheshimiwa Wajumbe wameliona na wamelichangia ni kweli. Mara nyingi ningeomba Mhe. Waziri tufanye

masahihisho. Ni vyema kuweka nusu ya wajumbe wa bodi ndio watakaounda sasa ile akidi ya hiki chombo, ndivyo ambavyo tumekuwa tukitunga hizi sheria zetu.

Lakini jambo ambalo limeulizwa ni kwamba vitendo vyote hivyo au mambo yaliyoidhinishwa kufanywa na bodi vitaamuliwa kwa azimio katika kikao cha kawaida au cha dharura cha bodi kwa akidi ambayo itakuwepo.

Mhe. Spika, kwa kawaida na hata sisi humu kwenye Baraza letu hili la Wawakilishi, mambo yetu yote humu yanatarajiwa yafanywe na kuamuliwa kwa kuhudhuria na Wajumbe wote ambao ni Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi, lakini mara nyengine haiwezekani kufanya hivyo kusema kweli na ndio kwenye bodi hizi. Kama unakusudia bodi yenye watu saba mara nyingi unapoitisha vikao wajumbe wote wahudhurie, lakini kutokana na sababu mbali mbali wajumbe wengine wanashindwa kuhudhuria na ndio maana sasa tunaamua kuweka *quorum* ili sasa itusaidie katika kufanya hivi vikao vyetu. Ile *quorum* ikitimia hakuna mtu sasa atakayekuja kusema hapana, bodi hii ina wajumbe nane, lakini waliohudhuria ni wanne na maamuzi yaliyotolewa sio sahihi, yatakuwa ni sahihi kama vile ambavyo yamepitishwa na bodi nzima.

Mhe. Spika, hiyo ndio dhamira na madhumuni yake.

Jambo la mwisho ambalo ningemba kumsaidia Mhe. Waziri ni hili la muda wa wajumbe wa bodi, ambalo limeulizwa, je, wajumbe hawa wataendelea kwa kipindi cha pili tu ambacho kitakuwa ni cha mwisho au kwa kipindi chengine wanaweza. Majibu yake haya nitamuachia Mhe. Waziri.

Lakini kimsingi kwa vyovyote vile ambavyo Mhe. Waziri ataamua, lakini ningeshauri kwamba kwenye kifungu hicho pia tuisahau kuna wale wajumbe ambao wanaingia kwa nafasi zao, maana yake hata hii bodi ikimaliza muda wa miaka mitatu itakapoundwa bodi nyengine hawa wajumbe waliotajwa kwenye kifungu cha 4(2)(c)(d), kwenye kifungu (c)(d) nadhani kuna (c) mbili, lakini ni (c)(e) na (d), *automatically* wanaingia kuendelea kuwa wajumbe.

Sasa marekebisho yatakayofanywa yaseme tu mjumbe wa bodi aliyeteuliwa kwa mujibu wa kifungu cha 4(2)(a) na (b) halafu sasa Mhe. Waziri kama ameamua hawa kiwe kipindi cha pili ndio cha mwisho au wanaweza kuteuliwa tena, haya ni maamuzi ambayo nadhani yeye anaweza kuyafanya.

Baada ya hayo Mhe. Spika, naomba kuunga mkono hoja hii ya Mhe. Waziri kwa asilimia mia moja, nakushukuru.

Mhe. Spika: Nakushukuru sana Mhe. Mwanasheria Mkuu, naomba sasa nimkaribishe Mhe. Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati.

Mhe. Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati: Mhe. Spika, kwanza namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuweza tena kuja kusimama hapa. Pia, nakushukuru wewe kwa kunipa fursa hii kuja kusimama tena kwa mara ya pili, ili niweze kuja kutoa ufafanuzi wa hapa na pale juu ya hoja mbali mbali zilizotolewa na Waheshimiwa Wajumbe wenzangu wa Baraza hili tukufu la Wawakilishi.

Mhe. Spika, mswada huu inaelekea watu wameufahamu na maeneo mengi wameyakubali na hiyo ndio sababu ukaona wachangiaji waliosimama kuchangia katika mswada huu ni wachache sana, kwa sababu mswada ambao uko *straight forward* haukubabaisha hapa na pale.

Mhe. Spika, kwa muda mfupi tu ambapo Waheshimiwa Wajumbe wamechangia mswada huu, ni kwamba tumepata Wajumbe 11 ndio waliouchangia mswada huu, ambapo nikiwatambua, wa kwanza ni:-

Mheshimiwa Mohammed Mahamoud Mussa ambaye ni Mwenyekiti wa ile Kamati ya Mawasiliano na Ujenzi.

Mhe. Hamad Masoud Hamad

Mhe. Ashura Sharif Ali

Mhe. Mohammed Haji Khalid

Mhe. Abdalla Mohamed Ali

Mhe. Shadya Mohammed Suleiman

Mhe. Abdalla Juma Abdalla

Mhe. Wanu Hafidh Ameir

Mhe. Ali Salum Haji

Mhe. Naibu Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati; na

Mhe. Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

Mhe. Spika, Mheshimiwa Hamad Masoud Hamad, amezungumzia masikitiko yake ya hali ya bodi ziliomo katika wizara hii, ile bodi ya Wakandarasi pamoja na bodi nyengine ambayo ameitaja ya Ukadiriaji Majengo. Na amesema kwamba bodi hizi zimekaa bila ya kufanya kazi.

Mhe. Spika, hizi bodi zinafanya kazi na mimi nimeelimika sana kutokana bodi hizi ambazo ziko katika wizara hii na zimenisaidia sana katika kujua kazi zao namna wanavyozifanya, wamekuwa wakifanya makongamano, semina na mikutano mingine mbali mbali na wakikukutana na wakitoa ushauri kwa wizara, wamekuwa wakifanya hizi kazi, kwa hivyo, mimi nazishukuru sana bodi hizi kwamba zinafanya kazi.

Ni kweli zina matatizo ya ufinyu wa mahala pa kufanyia kazi, lakini hata hivyo kidogo kidogo tutatutua tatizo hili ili iweze kupata mahala pa kufanyia kwa nafasi zaidi. Amesema kwamba hii sheria ya wahandisi imebagua wahandisi, yaani wahandisi wengine hawakuingizwa hapa na ameomba ifanyiwe marekebisho.

Mhe. Spika, hilo si suala baya na Wizara inaweza kukaa kitako ikalifikiria suala hilo na ikafanya hayo marekebisho.

Mhe. Spika, kwa hivyo, namuahidi tu kwamba na hii bodi mpya tunayoianzisha nayo vile vile tumeiandaa ije makusudi kwa kushughulikia hii kada nyengine ya wathamini yaani *value ace*, tumeandaa makusudi ili *value ace* nao waje shughulikiwa katika mswada huu ambao tunauanzishia bodi maalum na amesema kwamba makatibu wanakuwa na wafanyakazi wa Serikali, ingekuwa vyema kama Makatibu wa Tume hizi wakawa si wafanyakazi wa Serikali. Ni rai nzuri tumeichukua na kwenye Wizara tutakaa kitako tuifikirie tunaweza kufanya nini katika hii.

Mhe. Spika, amezungumza suala la gari iliyonunuliwa pale na hii bodi ya kwanza ya wakandarasi ambayo kusema kweli Mhe. Spika, hiyo gari sasa hivi inafanya kazi na inatumika katika maeneo mbali mbali huu ni mwaka wa pili tangu ifanye kazi, ilikuwa ina matatizo ya *exemption* ilichelewa kuondoka pale kwa sababu ilikuwa bado haitatolewa *exemption*, lakini baadae kila kitu kimerekebishwa na bodi inafanya kazi kama kawaida. Mimi namshukuru sana kwa michango yake mizuri hasa kwa kuwa yeye ni miongoni mwa hao ma-*engineers*, kwa hivyo, mchango wake umetusaidia sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ameona kufanya marekebisho katika maneo mbali mbali ambayo wajumbe wamepokea marekebisho yake na nadhani watayazingitia vizuri na ni mazuri kusema kweli, isipokuwa hili moja ambalo Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu amelitolea ufafanuzi, ni hilo tu, lakini yaliyobakia yote kwa kweli yanakubalika wala hayana matatizo yoyote na tunaendelea kuipokea pamoja na hayo marekebisho ambayo ameyatoa Mheshimiwa Mwenyekiti wa Kamati.

Suala la Tume ya Utumishi, Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu ameshalifafanua, kwa hivyo, sina haja ya kulirejea tena. Na suala la kwamba Mjumbe ameshakaa katika vikao viwili anaweza akarejea tena kuwa Mjumbe, kwa kweli maana ya kuweka vikao ukomo wa vikao ni kwa sababu asizoe mtu katika kazi ile siku zote. Kwa hivyo, akishamaliza vipindi viwili basi, wengine wapo watateuliwa na kufanya kazi ile hawataendelea. Isipokuwa wale wanaoingia kwa nafasi zao ikibidi kufanyiwa marekebisho, itabidi watajwe wale ambao wanateuliwa na Waziri,

lakini wale wanaoingia kwa nafasi zao wale, ndio wapo kwa sababu wameingia kwa mujibu wa nafasi zao, kwa hivyo, hatuwezi kuwaondoa.

Mhe. Ashura Sharif Ali, amezungumzia juu ya suala la kwamba anataka hizi bodi zifanye kazi kwa uhakika kabisa na kwa uadilifu, hiyo rai nimeipokea *Insha'Allah*. Tafsiri ya Nia Njema imeshatolewa haina matatizo, Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu ameshatoa ambayo ni lugha ya kisheria. Sheria Mhe. Spika, unajua wewe kwamba tafsiri nyengine zinabakia siku zote ziko hivyo hivyo hazifanyiwi.

Mhe. Ashura, ameunga mkoni vile vile Sheria ya Tume ya Utumishi, Mwanasheria Mkuu ameshatoa ufafanuzi wake.

Mhe. Mohammed Haji, ameisifu kwa sababu yeye ndio Mjumbe wa Kamati na wao ndio waliosaidia katika kuufanya Mswada huu ukae vizuri. Kwa hivyo, mimi nashukuru sana kwa kunisaidia sana katika hili na namthamini sana mchango wake alioutoa. Amezungumza tu kwamba Wajumbe wa Bodi hawajatajwa sifa wakati Mwenyekiti wa Bodi ametajwa sifa zake. Wajumbe wa Bodi wametajwa kwamba wana sifa ya uzoefu. Kwa hivyo, kama hatukuiweka katika sheria tutaifanya marekebisho na kusema kwamba Wajumbe wa Bodi lazima wawe na uzoefu wa masuala haya kuhusu masuala ya uthamini, hilo nalipokea bila ya tatizo lolote.

Ametoa pendekezo kuhusu suala lile la maposho na nimalizikie kwa Mhe. Waziri, lakini Mhe. Mwanasheria Mkuu ameshatoa ufafanuzi katika hilo.

Mhe. Abdalla Mohammed Ali, yeye amezungumzia yafanywe kwa muda maalum na sio kwa muda wote, napokea pendekezo lako hili Mhe. Abdalla Haji Ali, nalipokea bila ya tatizo lolote na nitafanya kwamba baada ya muda gani tuwe tunabadilisha ada badala ya kuwa ni muda wowote, tutaweka muda gani tuwe tunabadilisha zile ada, tunaweza kuweka kila baada ya miezi mitatu tubadilisha ada au baada ya miezi sita tubadilisha ada au kila baada ya mwaka tubadilisha adam tutafanya hivi hakuna tatizo katika hilo kusema kweli.

Kuhusu akidi Mhe. Mwanasheria Mkuu ameshaitolea ufafanuzi kwamba ni zaidi ya nusu, kwa hivyo, sasa hivi tutakwenda kwenye akidi zaidi ya nusu kwa Wajumbe waliohudhuria katika kikao, kwa hivyo, hilo ni rekebisho jengine litaingia katika kifungu kinachohusika na akidi.

Mhe. Abdalla Mohammed, amezungumzia juu ya suala la mtu aliyepoteza leseni yake. Je, atapewa tu kwa sababu ameshalipa pale au ataomba upya? Mimi nafikiri ni vizuri leseni ikipotea mtu aombe upya moja kwa moja aombe upya, kwa sababu huna hakika kama imepotea au ina matatizo yoyote, kwa hivyo, napendekeza kwamba aendelee kuomba upya.

Mhe. Shadya Mohammed Suleiman, amesifu juu ya suala la kuzingatia jinsi, hii tumeifanya makusudi kwa sababu sasa hivi ni vizuri kwamba tunapokaa katika shughuli zetu tuwe jinsia zote mbili tunafanya kazi kwa pamoja. Na amesema kwamba awe mmoja mwanamke na mmoja mwanaume, si lazima hivyo; wanaweza ata wakawa wanaume wote au wanawake wote samahani, lakini angalau itakapokuwa si wanawake wote basi angalau mmoja wake awe mwanamke, lakini unaweza kuteua wakati mwengine na ukatoa nafasi hizi kwa wanawake watupu wawili, hilo hakuna tatizo kusema kweli kwa sababu wanaume tushakuwa tunachukua nafasi sehemu nyingi sana, kwa hivyo, hilo sio baya nalikubali kabisa.

Mhe. Abdalla Juma, ameomba radhi kwamba yeye alichangia sana juu ya suala ile Sheria ya Kamisheni, ajiandae tu tukijaaliwa uhai na uzima baada ya Sheria hii inakuja Sheria ya Kamisheni ya Ardhi, kwa hivyo, nitakuwa tayari sana kupokea mchango wako bila ya tatizo lolote.

Mhe. Wanu Hafidh Ameir, amezungumzia juu ya kifungu cha 4(2)(b), samahani Mhe. Spika, naomba kukitizama kidogo, kifungu cha 4(2)(b) ambacho kinazungumzia kwamba;

"Wadhamini wawili waliosajiliwa kutoka katika sekta binafsi ambao watateuliwa na Waziri baada ya kushauriana na sekta".

Yeye amejipongeza hili kwamba ni suala zuri na liendelee kufanya hivyo.

Halafu amezungumzia nini maana ya Nia Njema? Hii imeshatolewa na Mhe. Mwanasheria Mkuu, kwa hivyo, sina sababu ya kurejea.

Mhe. Ali Salum Haji, yeye anaipongeza Serikali juu ya jitihada yake iliyochukua ya kuweza kuwasomesha vijana wake na mpaka sasa hivi wamo katika fani mbali mbali, hiyo namshukuru sana na nini tofauti ya sifa na maelezo binafsi? Mhe. Spika, maelezo binafsi ni maelezo ambayo mtu anayojieleza yeye mwenyewe; mimi fulani *bin* fulani, nimezaliwa tarehe fulani, mahala fulani, nina mke na nina na watoto, hayo ndio maelezo binafsi yanaendelea hivyo, lakini sifa ni ile elimu yake sasa na udhoefu wake, ile ndio inaitwa sifa; elimu yake na uzoefu wake ile ndio sifa. Lakini maelezo binafsi unajieleza wewe mwenyewe kwa mfano nimeshafanya kazi mahala fulani na mahala fulani yale ni maelezo yako binafsi.

Lakini sifa ni elimu yako; una Shahada gani na umesomea nini, hiyo ndio tunaita sifa, kwa hivyo, mimi namshauri kwamba tukubali kwamba neno hili libakie vile vile. Kifungu cha 38 Mhe. Mwanasheria Mkuu ameshakizungumza.

Mhe. Spika, kwa kuwa wachangiaji walikuwa ni wachache na nadhani nimejitahidi kutondoa ya hapa na pale katika yaliyochangiwa niseme Mhe. Spika, naomba kutoa hoja.

Mhe. Spika: Nashukuru sasa tumeunga mkono vizuri sana na imeungwa mkono pamoja na yale maelezo aliyoyatoa Mhe. Waziri katika majumuisho aliyoyafanya. Basi baada ya hayo sasa Waheshimiwa Wajumbe, niwahoji wale wanaokubaliana na hoja ya mswada huu wanyanyue mikono, wanaokataa, waliokubali wameshinda.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

(Hoja iliamuliwa na kuafikiwa)

Mhe. Waziri wa Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati: Mhe. Spika, kwa idhini yako sasa naomba kutoa taarifa kwamba Baraza lako tukufu likae kama Kamati ya Kutunga Sheria ili kupitia Mswada huu kifungu baada ya kifungu.

KAMATI YA KUTUNGA SHERIA

SEHEMU YA KWANZA - MASHARTI YA UTANGULIZI

Kifungu 1 Jina fupi na kuanza kutumika
Kifungu 2 Ufafanuzi

SEHEMU YA PILI - BODI YA WATHAMINI

Kifungu 3 Kuanzishwa kwa bodi
Kifungu 4 Muundo wa Bodi pamoja na Marekebisho yake
Kifungu 5 Kazi za Bodi pamoja na Marekebisho yake
Kifungu 6 Kinga kwa Wajumbe
Kifungu 7 Malipo pamoja na Marekebisho yake
Kifungu 8 Vikao vya Bodi pamoja na marekebisho yake.
Kifungu 9 Akidi Pamoja na marekebisho yake
Kifungu 10 Muda wa Wajumbe wa Bodi

Mhe. Spika: Mhe. Hamadi, naona tumeshamaliza. Wajumbe wameshapitisha, tunapokwenda kwenye vifungu hivi tuwe makini sana hii imeshapita.

Kifungu 11 Kusita kuwa Mjumbe wa Bodi pamoja na marekebisho yake
Kifungu 12 Muhuri wa Bodi

KIFUNGU CHA TATU - MRAJIS NA USAJILI

Kifungu 13	Mrajis wa Bodi
Kifungu 14	Kazi za Mrajis
Kifungu 15	Daftari la Wathamini pamoja na Marekebisho yake
Kifungu 16	Mabadiliko ya Daftari pamoja na marekebisho yake
Kifungu 17	Leseni ya Tathmini pamoja na marekebisho yake
Kifungu 18	Kutangazwa kwa Daftari
Kifungu 19	Kutafuta taarifa kutoka katika Daftari
Kifungu 20	Uthibitisho wa Nyaraka
Kifungu 21	Kufutwa kwa Leseni ya uthamini pamoja na Marekebisho yake
Kifungu 22	Kurejeshwa jina Katika Daftari pamoja na Marekebisho yake
Kifungu 23	Masharti na Sifa za Usajili pamoja na Marekebisho yake
Kifungu 24	Mthamini aliyesajiliwa kwa muda

SEHEMU YA NNE - MTHAMINI MKUU

Kifungu 25	Uteuzi wa Mthamini mkuu
Kifungu 26	Sifa za Mthamini Mkuu
Kifungu 27	Kazi za Mthamini Mkuu
Kifungu 28	Kuwasilisha Taafira Sahihi
Kifungu 29	Kukasimu Madaraka
Kifungu 30	Wathamini wa Serikali

SEHEMU YA TANO - MASHARTI YA FEDHA

Kifungu 31	Fedha za Bodi pamoja na Marekebisho yake
Kifungu 32	Ukaguzi wa Hisabu
Kifungu 33	Bajeti
Kifungu 34	Ripoti ya Mwaka

SEHEMU YA SITA - MASHARTI MENGINEYO

Kifungu 35	Matokeo ya Usajili
Kifungu 36	Mthamini asiyesajiliwa
Kifungu 37	Kusitisha leseni ya Kazi
Kifunfu 38	Uwezo wa Waziri
Kifungu 39	Taratibu na Kanuni pamoja na marekebisho yake
Kifunfu 40	Makosa
Kifungu 41	Rufaa
Kifungu42	Kubakiza
Kifungu43	Kipindi cha Mpito.

(Baraza lilirudia)

Mhe. Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati: Mhe. Spika, ilivyokuwa Kamati ya Kutunga Sheria imeupitia Mswada wangu kifungu kwa kifungu na kukubali pamoja na marekebisho yake, sasa naomba Baraza lako tukufu likubali. Naomba kutoa hoja.

Mhe. Waziri wa Afya: Mhe. Spika, naafiki.

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, niwahoji basi Waheshimiwa Wajumbe, wale wanaokubaliana na Mswada huu wanyanyue mikono, wanaokataa, waliokubali wameshinda.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na kuafikiwa)*

Mswada wa Sheria ya Kuweka Masharti ya Usajili na Usimamizi wa Wathamini na Mambo Mengine Yanayohusiana na Hayo

(Kusomwa mara ya tatu)

Mhe. Ardhi, Makaazi, Maji na Nishati: Mhe. Spika, naomba Mswada wa Sheria ya Kuweka Masharti ya Usajili na Usimamizi wa Wathamini na Mambo Mengine Yanayohusiana na Hayo, kusomwa kwa mara ya tatu.

Mhe. Waziri wa Afya: Mhe. Spika, naafiki.

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, niwahoji basi Waheshimiwa Wajumbe, wale wanaokubaliana na Mswada huu katika kusomwa kwa mara ya tatu wanyanyue mikono, wanaokataa, waliokubali wameshinda. *(Makofi)*

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

(Hoja iliamuliwa na kuafikiwa)

(Mswada wa Sheria ya Serikali ulisomwa mara ya tatu na kupitishwa)

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, ukiangalia *order paper* iliyotolewa asubuhi na kama alivyotaka muongozo Mhe. Ismail Jussa Ladhu, hivi sasa hayupo, kuna kitu kilisahaulika. Lakini ombi la Serikali ni kwamba kwa mujibu wa Kanuni ya

27(5) ni kwamba walitaka Serikali shughuli ya kwanza ya kuanza leo baada ua liwasilisha Hati ilikuwa ni kuweka Mezani Sheria ya Kura ya Maoni. Lakini sasa katika shughuli zilizofuata kwamba zishughulikiwe na Baraza hili haikujitokeza, imejitokeza kwenye hati peke yake, lakini huku mbele haikujitokeza ikawa imejitokeza Mswada wa Sheria huu ambao tumemaliza kazi yake hivi sasa. Naomba Waheshimiwa Wajumbe niwashukuru sana kwa kazi nzuri mliyoifanya.

Sasa ili shughuli ile ambayo imetajwa katika Hati za kuwasilisha Mezani leo asubuhi iweze kushughulikiwa jioni, nimemuelekeza Katibu afanye marekebisho ya *order paper* hii ili ujitokeze kwamba kumbe nayo ilikuwa ni shughuli ya kuwekwa mezani leo hii baada ya kuweco kuwasilishwa Hati yake Mezani asubuhi, lakini haikujitokeza huku.

Kwa hiyo, jioni kutakuwa na *order paper* ya marekebisho ya marekebisho ya *order paper* ya asubuhi ili tuweze kuweka Mezani ile Sheria ya Kura ya Maoni ili iweze kutumika Sheria ya Kura ya Maoni ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ili sheria hiyo kwa mujibu wa Katiba ya Zanzibar iweze kutumika kwa upande wa pili wa Muungano ambao ni upande wa Zanzibar.

Kwa hivyo, nikuombeni Waheshimiwa Wajumbe jioni mtakapokuja muweze kufika mapema sana ili tuweze kuifanya kazi hiyo, kazi hiyo siyo refu itakuwa na maelezo kidogo juu ya haja ya jambo hilo na baada ya hapo kuona kwamba mnaipokea au laa. Kwa hiyo, nimuombe baada ya hapa Mwanasheria Mkuu kwa kuwa hatuna shughuli nyengine atwambie kama tuendelee kubaki tutizamane tu humu au vipi kwa sababu muda wenyewe haujafika, Mhe. Waziri wa Mwinyahaji Makame.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Ikulu na Utawala Bora: Mhe. Spika, naomba muongozo wako kuhusu hili suala ulilolitaja la kufanya jioni, mimi sijalifahamu barabara. Nakumbuka ninayo *Hansard* hapa ya Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria tarehe 13 Juni, 2012 na yeye alifanya ile kazi ambayo leo amefanya Mhe. Waziri wa Nchi, Makamu wa Pili wa Rais na aliwasilisha Mezani, baada ya kuwasilisha Mezani akazungumza machache kidogo na naomba ninukuu tu baadhi ya sehemu kwenye ukurasa wa 6 wa *Hansard* yake inasema, Mhe. Spika, kifungu cha 132(2) cha Katiba ya Zanzibar kinasema hivi;

"Sheria yoyote iliyotungwa na Bunge la Jamhuri ya Muungano ambayo itakuwa inatumika kwa Tanzania nzima basi sheria kama hiyo ni lazima ipelekwe mbele ya Baraza la Wawakilishi na Waziri anayehusika".

Mhe. Spika, kupelekwa mbele ya Baraza maana yake nikuweka Hati hiyo Mezani ni kwa madhumuni ya Waheshimiwa Wawakilishi wapate taarifa ya jambo husika.

Kwa mfano Bunge la Uingereza walitafsiri neno hili kuingia hata pale inapowasilishwa Hati inapofika Ofisini kwa Katibu tu...Kuna mengi yalizungumzwa, lakini kubwa ninalotaka kusema Mhe. Spika, nataka kujua tu. Je, tunajadili au tukishaweka Hati Mezani ndio limekwisha? Mimi sijafahamu hapo.

Ahsante Mhe. Spika,

Mhe. Spika: Hatujadili, jambo hili halijadiliwi, ila tukubaliane kwamba kwa kawaida tunapokuwa na kitu ambacho unazungumza na unatoa maelezo, sasa maelezo yale huwa yanatanguliwa na kuweka Hati Mezani, ndiyo ile hatua ya mwanzo. Lakini sasa uwekaji wa Hati Mezani rasmi ili jambo hili Baraza hili lipokee itafanyika hapo jioni na ndio maana nikasema kutakuwa na suala la marekebisho ya *order paper* ili jioni hayo maelezo kama hayo uliyoyatoa, Katiba inasemaje, sheria inaliyotungwa na Bunge la Jamhuri, kwa niya itumike Tanzania nzima kwa mujibu wa Katiba yetu ya Zanzibar inabidi iwekwe Mezani.

Sasa tunaiweka mezani pamoja na maelezo, kwa sababu jambo hili haliwekwi tu ila kuna haja fulani maalum. Sasa maelezo hayo Waziri au Kaimu Waziri au Mwanasheria Mkuu kwa kadiri Serikali ilivyojipanga ndio watakaoweka Mezani kitu hicho. Maelezo hayo Wajumbe wanataka kuyajua ili wakishakuyajua, sasa kazi iliyobakia anayeongoza chombo hiki kama anataka kuuliza ni kwamba labda wanaoipokea, wasioipokea, laa, itakuwa kazi hiyo imekwisha, lakini hakuna mjadala kwenye jambo hili.

Maombi hayo mimi nimeyapata kwa mujibu wa kifungu cha 27(5) cha Kanuni zetu. Kwa sababu hili jambo linahitaji lifanyiwe kazi haraka ili mtiririko au *process* ya kule iweze kuendelea. Kwa sababu Tume ya Uchaguzi haiwezi kuendelea na jambo hili kama huko hawajaona kwamba upande wa pili wa Muungano wamewekewa Mezani jambo hili, sasa linafanyika ili liweze kujulikana.

Kimsingi jambo hili lilikuwa lifanyike mapema hata kabla ya Hoja ya Serikali na ukiangalia hata kwenye mtiririko huu kuna maombi fulani ambayo Serikali kwa mujibu wa Kanuni ya 27(5) wanasema kwamba labda ningeisoma. Waheshimiwa Wajumbe, mtaniwia radhi sisimami mara kwa mara kwa sababu fulani inaeleweka, kwa hiyo, nitasema nikiwa nimekaa.

Kifungu cha 27(5);

"Serikali inaweza kuomba kwamba shughuli zake ziwekwe katika orodha ya shughuli kwa mpangilio ambao Serikali itaupendelea".

Mimi nimepata ombi kwamba jambo hili tuliweke leo na *actually* ilikuwa kabla ya Hoja ya Serikali ili liwekwe Mezani halafu tena shughuli nyengine ziendelee ili

kuwaruhusu wenzetu wanaoshughulika na jambo hilo ambao ni Tume za Uchaguzi, waweze kuendelea na *processes* zao zilizobaki.

Ombi hili mimi nimelipata mapema mpaka kwenye Kamati ya Uongozi. Nakumbuka Mwanasheria Mkuu alileta ombi hili kwenye *briefing* tukaelezana na hiyo ndio namna ya suala hili lilivyokuja. Kwa hiyo, nafikiri sasa ipo wazi, Mwanasheria Mkuu unataka tuendelee kubaki humu au vipi?

Mwanasheria Mkuu: Mhe. Spika, kwa kuwa shughuli zilizopangwa asubuhi hii ya leo zimemalizika. Naomba kutoa hoja kwamba tuahirishe kikao hichi hadi saa 11 jioni. Mhe. Spika, naomba kutoa hoja.

Mhe. Waziri wa Afya: Mhe. Spika, naafiki.

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, niwahoji basi Wajumbe wanaokubaliana na hoja kwamba sasa hivi tuahirishe mpaka saa 11 jioni wanyanyue mikono, wanaokataa. Kuna Wajumbe wanasema tuendelee humu humu tubaki, waliokubali wameshinda.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

(Hoja iliamuliwa na kuafikiwa)

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, nawashukuru tena kwa kazi nzuri tuliyoifanya na sasa kikao hichi kinaahirishwa hadi saa 11 jioni, tujitahidi kufika mapema. Ahsante sana.

(Saa 6:10 mchana Baraza liliakhirishwa hadi saa 11:00 jioni)

(Saa 11.00 jioni Baraza lilirudia)

(Majadiliano yanaendelea)

**Kupeleka mbele ya Baraza Sheria ya Kura ya Maoni Nam. 11
ya 2013 ya Jamhuri ya Muungano kwa mujibu wa Kifungu
132(2) cha Katiba ya Zanzibar 1984**

Utaratibu

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Mhe. Spika, ninashukuru kupata fursa hii na suala ninalotaka kulizungumza lilianza asubuhi. Ninashukuru kwamba tumerekebisha na

tuna *order paper* ya nyongeza ambayo inatamka kwamba shughuli tunayokusudia kuifanya sasa ni kupeleka mbele ya Baraza Sheria ya Kura ya Maoni Namba 11 ya mwaka 2013 ya Jamhuri ya Muungano kwa mujibu wa kifungu 132(2) cha Katiba ya Zanzibar 1984.

Mhe. Spika, napata tabu sana kuona kwamba katika kitendo hiki, inaonekana tuna muelekeo wa kutaka kulifanya Baraza livunje Katiba ya Zanzibar, jambo ambalo sisi wengine Mhe. Spika, hatuwezi tukalikubali.

Mhe. Spika, ibara iliyotajwa ndani ya *order paper* ni 132 ya Katiba ya Zanzibar. Ibara ya 132 naomba niinukuu Mhe. Spika, inasema:

1. Hakuna sheria yoyote itakayopitishwa na Bunge la Muungano ambayo itatumika Zanzibar mpaka sheria hiyo iwe ni kwa ajili ya mambo ya muungano tu na ipitishwe kulingana na maelekezo yaliyo chini ya vifungu vya Katiba ya Jamhuri ya Muungano.

132(2) inasema sheria kama hiyo lazima ipelekwe mbele ya Baraza la Wawakilishi na Waziri anayehusika.

(3) inasema:-

Pale sheria ndogo inapoundwa kwa mujibu wa uwezo uliowekwa chini ya kijifungu cha (1) na cha (2) cha kifungu hiki itatumika tu pale itakapotimiza shurti zote zilizowekwa kwa matumizi ya sheria mama kama ilivyoainishwa katika kifungu hiki.

Mhe. Spika nimesimama kuhusu utaratibu kwa sababu naomba niyasome na kuyapigia mstari sana maneno yaliyopo katika kifungu cha 132(1) yanayosema:-

"Hakuna sheria yoyote itakayopitishwa na Bunge la Muungano ambayo itatumika Zanzibar mpaka sheria hiyo iwe ni kwa ajili ya mambo ya Muungano tu na maelezo yanaendelea".

Sasa Mhe. Spika, mambo ya muungano yametajwa katika Katiba ya Jamhuri ya Muungano kwenye nyongeza ya kwanza nayo ni mambo 22. Ingelikuwa siku hofia kupoteza muda ningeyasoma lakini nadhani ili nisipoteze muda sina haja ya kuyasoma. Lakini hakuna popote katika orodha hii ilipotajwa kwamba kura ya maoni ni suala la muungano. Na kwa hakika kwa sababu hiyo ndio maana Zanzibar ina Sheria yake ya Kura ya Maoni ambayo ilipitishwa na Baraza lako hili Mhe. Spika. Lakini zaidi Mhe. Spika, hata lingelikuwa ni suala la muungano sheria hii ukiangalia imetungwa na kutiwa saina na Rais tarehe 30 Disemba 2013 na sheria

hii ukiisoma ndani inasema kwamba itatumika kwa ajili ya kura ya maoni moja tu, kuwa inategemewa imalizike matumizi yake pengine ndani ya mwezi mmoja na nusu kutokea tarehe ya leo. Yameshafanyika mengi Mhe. Spika, kwa sheria hii kabla ya kuletwa hapa mbele ya Baraza.

Sasa cha ajabu ninachojiuliza ni kwamba inapoletwa leo yale matendo yote ambayo yameshafanywa chini ya sheria hii, hata kama ingekuwa inahusu jambo la muungano yatakuwa yamepata uhalali kiasi gani. Mhe. Spika, hiyo ni hoja ya nyongeza lakini hoja ya msingi ni kwamba haihusu jambo la muungano.

Sasa Mhe. Spika, niseme mapema kwamba chombo hiki cha Baraza la Wawakilishi ndicho nguzo ya wananchi wa Zanzibar kama alivyosema aliyekizindua Rais wa Pili wa Zanzibar Mhe. Aboud Jumbe Mwinyi kwamba hii ni ngome ya wananchi wa Zanzibar. Kwa hivyo nadhani sisi wengine Mhe. Spika, tusingependa kuona ngome hii inatumika kuhalalisha, Baraza hili kuvunja Katiba ya Zanzibar kwa kuletwa sheria ambayo haihusu jambo la muungano tena kinyume na utaratibu.

Mhe. Spika, tuombe sana kwamba Baraza hili lisitumike kuendeleza kazi ya udalali iliyokuwa imeanzia Dodoma, Zanzibar tukatae chombo... na nikuombe na wewe Mhe. Spika, tukatae chombo hiki kutumika kufanya kazi hiyo ya kuwasaliti wananchi wenzangu naomba sana Mhe. Spika.

Mhe. Spika: Mimi Mhe. Jussa sijakufahamu unachohoji hapa ni hii Sheria ya Kura ya Maoni, ni kwamba si jambo la muungano au haja inayokusudiwa kutumika sheria hiyo, pia si jambo la muungano.

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Mhe. Spika, kama nilivyokisoma kifungu cha Katiba ya Zanzibar kinasema:-

"Hakuna sheria yoyote itakayopitishwa na Bunge la Muungano ambayo itatumika Zanzibar mpaka sheria hiyo iwe ni kwa ajili ya mambo ya muungano" si kwa ajili ya mambo ya kutekeleza haja za mambo mengine".

Kwa hivyo, Mhe. Spika, nadhani suala la msingi ni kwamba kama ulivyosema suala la kura ya maoni si suala la muungano na ndio maana Zanzibar ilitunga Sheria yake ya Kura ya Maoni. Bila ya kutaka kuingia katika mjadala ya kwamba kinachokusudiwa kufanyiwa kazi na sheria hiyo ni kipi, kinachosema ule msingi wake ni sheria ambayo Zanzibar tayari ipo na ndio maana tulifanya kura ya maoni hapa kwa kutumia sheria yetu ya Zanzibar. Tunaweza kuendelea kufanya kura ya maoni kwa kutumia sheria ya Zanzibar.

Kwa hivyo, Mhe. Spika, nasema hoja zangu ni mbili. Moja ni hiyo niliyosema kwamba suala lenyewe linalohusika si la muungano na nikiangalia mambo ya muungano Mhe. Spika, yametajwa katika nyongeza ya kwanza ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano, hapana suala la kura ya maoni humu.

Mhe. Spika, niseme kuna *precedent* ya chombo chako hiki kwa sababu kuliwahi kuja masuala ya uvuvi wa bahari kuu katika chombo hiki ikatungwa sheria na Bunge la Muungano ikaambiwa itatumika Zanzibar Baraza hili likakataa na likataka marekebisho ya msingi ndio baadae ikaweza kutumika hapa kwa masharti maalum. Baraza hili pia Mhe. Spika, liko katika *record* ya kukataa sheria iliyoanzisha Tume ya Haki za Binaadamu na utawala bora kwa sababu masuala ya haki za binaadamu na utawala bora hayakuwa masuala ya muungano, ikabidi kutumike utaratibu maalum sheria ile itakiwe ifanywe marekebisho halafu ndio iletwe hapa.

Sasa nasema utaratibu unaotaka kutumika hapa ingelikuwa tu tunafanya kama tulivyofanya Sheria ya Mabadiliko ya Katiba ambayo ile ilikuwa inahusu suala la Katiba ya Muungano ingelikuwa utaratibu ni sahihi, lakini kutumbukiza jambo jengine kwa mlango wa nyuma na kutumia chombo hiki ngome ya wananchi wa Zanzibar kuhlalisha usaliti huo kwa mamlaka ya Zanzibar Mhe. Spika, hilo halikubaliki. (*Makofi*)

Hasa nasema hayo Mhe. Spika, nikizingatia kwamba maelezo yaliyotolewa ni kwamba hakutakuwa na mjadala. Sasa ningeelewa kwamba kupeleka mbele ya Baraza sheria hii kwa jambo la muungano, hakuhitaji mjadala kwa sababu Katiba yetu iko wazi kwamba inaletwa mbele ya Baraza. Lakini kwa suala ambalo si la muungano kuwanyima wajumbe kwamba wasijadili ni kukitumia chombo hiki vibaya Mhe. Spika, na sisi baadhi yetu hatutakubali chombo hiki kikatumika dhidi ya...(*Makofi*)

Mhe. Spika: Wacha tuwasikilize walioleta ombi hili ambao ni upande wa Serikali wanasema nini juu ya hoja hiyo.

Mhe. Mwanasheria Mkuu: Mhe. Spika, ninakushukuru na mimi kunipa fursa ya angalau kujibu yale ambayo Mhe. Jussa ameyatolea yanayotaka ufafanuzi.

Mhe. Spika, jambo ambalo linataka kuamuliwa kusema kweli kwenye hii *process* ambayo imeanza tokea tulipoleta Sheria ya Mabadiliko ya Katiba, *process* ile nzima ilikuwa inazungumzia utaratibu wa kupata Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Na kwenye orodha ya mambo ya muungano, Katiba ya Jamhuri ya

Muungano wa Tanzania ndio ya juu kusema kweli. Sasa utaratibu wake tunafikiaje kupata hiyo Katiba.

Mhe. Spika, utaratibu ulianza kwa kuletwa sheria hapa ya Tume ya Mabadiliko ya Katiba na sheria hiyo pamoja na mambo mengine iliorodhesha mambo matatu makubwa ambayo yanahitajika kufanywa ili tufikie kwenye kupata hiyo Katiba mpya. Moja ni kuundwa kwa Tume ya Mabadiliko ya Katiba ambayo ilifanyika na imemaliza kazi yake.

La pili, ilikuwa ni kuundwa kwa Bunge Maalum la Katiba ambalo nalo limeundwa na limemaliza kazi yake.

La tatu, Mhe. Spika, ni huu utaratibu wa *validation* ya hiyo *proposed constitution* ambayo inatakiwa sasa kuridhiwa na wananchi kwa kura ya maoni. Sasa lile ambalo linataka kutumika Mhe. Spika, ni hilo kufikia kwenye kupata hiyo Katiba mpya. Na Mhe. Spika, ukisoma Ibara ya 64 Ibara ya 4(a) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kama pamoja na nguvu ambazo Bunge limepewa la kutunga hizi sheria, (a) inasema sheria hiyo iwe imetamka wazi kwamba itatumika Tanzania Bara vile vile na Tanzania Zanzibar.

Mhe. Spika, sheria ambayo inawasilishwa hapa ukisoma kifungu cha 2 imeeleza hivyo na imeeleza dhamira yake kama inakusudiwa kufanya *validation* ya *constitution* na itakapomalizika sheria hii nayo imemalizika matumizi yake. (Makofi)

Sasa haitokuwa sahihi leo hapa tuseme huu utaratibu wa mwisho ndio haufai, lakini ile miwili yote iliyopita kufikia huko mwishoni wewe unafahamishwa tu. (Makofi)

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe suala hili lilipoletwa katika Kamati ya Uongozi kwamba italetwa sheria mbele ya Baraza hili kwa mujibu wa kifungu hicho cha 132(2) mimi nilielewa kwamba ni *process* kama alivyosema Mhe. Mwanasheria Mkuu. *Process* ambayo Waheshimiwa Wajumbe ninapaswa kusimama lakini inaeleweka na naomba radhi niseme nikiwa nimekaa na *process* hiyo tumeelewa ilianzia kwa kuletwa Sheria ya Mabadiliko ya Katiba kama alivyosema Mwanasheria Mkuu na kama mtakumbuka sheria hiyo ililetwa na kuwekwa Barazani hapa na Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria. (Makofi)

Baada ya majibizano ya hapa na hapa tunakwendaje utaratibu upi, hatimae tukakubaliana kwamba kinachotakiwa hapa kufanywa ni kuweka mezani ndicho tulichokubaliana. Sasa jambo hilo likawekwa mezani hapa na kwa maana hiyo Sheria ya Mabadiliko ya Katiba ikaanza kufanya kazi pande zote mbili za

muungano. Shughuli zinaendelea mpaka zilipofikia na hatimae ikawa imebakia kazi moja, kazi ambayo ni kura ya maoni. Sasa hii kura ya maoni ni sehemu ya *process* ambayo hii inafanywa na wananchi na imetajwa katika ile sheria ya mabadiliko ya Katiba kwamba hatima yake jambo hilo itapigwa kura ya maoni.

Mimi niliwahi kuulizwa na waandishi ikawa sasa pana kitendawili ama kuileta sheria hii hapa au kutoileta na niliwaambia waandishi kwamba hapa ukiitizama ile sheria ya mabadiliko ya Katiba yenyewe ilikwisha taja kwamba hatimae baada ya hatua zote zilikuwa zimepangwa kupita kwa mujibu wa sheria hiyo ilivyo, basi hatimae kura ya maoni itafanyika. Lakini sasa kilichokuja hapa ikawa ni tofauti kama sheria ile ingekuwa imo mule mule katika Sheria ya Mabadiliko ya Katiba, basi kazi hiyo ingekuwa ndio imekwisha kuanzia pale sheria hiyo ilipopitishwa.

Sasa *process* hii ili iendelee kama vile ilivyotajwa katika Sheria ya Mabadiliko ya Katiba, maana yake ile sheria ambayo imetungwa kwa ajili hiyo sasa ndio itabidi iletwe hapa kwa sababu haikuwekwa pamoja katika Sheria ile ya Mabadiliko ya Katiba ambayo iletwa mbele ya Baraza hili na Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria. Ndio mimi nikaruhusu kwamba jambo hili liletwe, asubuhi hoja iliyokuwepo kwamba Waziri alitaka kuileta moja kwa moja, ninafikiri kipindi kilichopita ilikuwa tumefanya hivyo, ila tatizo lilikuja ni kwamba ukitizama *order paper* ya asubuhi kulikuwa *item* ya kwanza taarifa ya Spika. *Item* ya pili Hati za kuwasilishwa mezani. Sasa mtiririko wa hati ulikwenda mpaka kwa Waziri wa Nchi kwa mara ya pili kwa kutaka kuweka mezani Sheria hii ya Kura ya Maoni.

Mimi nikasema kwa kuwa hapa iko chini ya utaratibu wa hati za kuwasilishwa mezani, kinachohitaji sasa itokeze tena katika zile kazi zitakazotekelezwa kwamba sasa hapo iletwe mbele Baraza rasmi na tumeileta kwa *title* ile ile iliyomo ndani ya Katiba ya Zanzibar. Kwa sababu ukiangalia Kanuni hakuna sehemu inayosema iletwe kwa utaratibu upi, kwakuwa hakuna utaratibu ulioneshwa pale mimi nikaelekeza tumieni *title* ile ile iliyoko ndani ya Katiba.

Kwa sababu *over all* Katiba ndio inayokuwa juu kuliko hata hizo Kanuni. Kwa kuwa Kanuni haiku-*provide* hapa ilete chini ya *item* ipi katika kile kifungu cha 27, basi mimi nikaelekeza iletteni kwa mujibu wa maneno hayo hayo yaliyotumika ndani ya Katiba na ndio ikaletwa namna hii.

Kwa hivyo mimi niliruhusu kwamba jambo hili liletwe mbele ya Baraza hili kama vile ilivyoletwa ile Sheria ya Mabadiliko ya Katiba huko nyuma kwa utaratibu ule ule.

Kuhusu hii miswada mengine ni kwamba kulikuwa na mambo ambayo utaratibu wa huko nyuma ilikuwa kuna mambo ambayo sisi tuliona kuna mambo

yanayohitaji kurekebishwa katika Tume ya Haki za Binaadamu na Utawala Bora na hiyo ya Uvuvi wa Bahari Kuu. Tume ya Haki za Binaadamu na Utawala Bora ni kweli uliletwa mswada, mswada ambao tumeujadili tukajadili yale mambo ambayo sisi tunahisi yangezingatiwa mapema katika mswada ule wa Tume ya Haki za binaadamu. Hili mchakato wake ulikwenda kwa mapana zaidi na ukaenda kutafuta maoni ya pande zote hili la mabadiliko ya Katiba. Nakumbuka hapa hata wajumbe sisi tulijiwa ili kutoa maoni yetu juu ya jambo hilo.

Kwa hivyo lile jambo la msingi lilipata maoni ya mapema ya pande zote mbili, lakini kwa kuwa sheria ile inatungwa kule na kuna masharti ya kifungu chetu hiki kinachosema kabla ya kutumika iletwe hapa ndio ikaletwa, Mhe. Abubakar akaiweka mezani hapa.

Hii ni *process* ile ile moja, kwa kweli imetengenezwa sheria tofauti na ndio imeletwa, *otherwise* ingekuwa imo katika sheria ile ile ya mabadiliko ya Katiba basi kazi hiyo ingekuwa imekwisha na leo tusingekuwa tunaulizana kuileta hapa au kutoileta.

Kwa hivyo, mimi kusema kweli nimeiona hivyo kwamba tuilete hapa kwa sababu imewekwa sheria tofauti na haikuwa sehemu ya ile sheria ya mabadiliko ya Katiba. Mhe. Jussa unasemaje zaidi?

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Mhe. Spika, nashukuru kwamba unatoa maelezo ya kina na mimi nasikiliza kwa makini sana, lakini nasikitika kwamba sikubaliani na tafsiri hiyo.

Mhe. Spika, niseme kitu kimoja Mwanasheria Mkuu ni mshauri wa sheria wa serikali, si mshauri wa sheria wa Baraza. Kwa hivyo, anaweza akabaki na maoni yake na serikali akabaki nayo, sisi si katika chombo hicho.

Mhe. Spika, na hilo nimeomba nimitahadharishe katika Katiba yetu kifungu cha 56 kinasema, "Mwanasheria Mkuu ndiye atakayekuwa mshauri mkuu wa kisheria kwa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar na atatekeleza shughuli nyengine zozote za kisheria zitakazopekwa kwake au atakazoagizwa na Rais au kwa mujibu wa Katiba hii au sheria nyengine zozote". Hatujawahi kupitisha sheria wala ndani ya Katiba inayosema kwamba Mwanasheria Mkuu ni mshauri wa sheria wa Baraza la Wawakilishi. Baraza la Wawakilishi lina mkuu wake wa Idara ya Sheria ambaye ni mshauri wake tutapohitaji ushauri wa kisheria. Kwa hivyo, tafsiri yake abakie nayo mwenyewe Mhe. Spika.

Mhe. Spika, la pili niseme kwamba nashukuru kuwa katika maelezo yake kanukuu kifungu cha 64(4)(a) kinachosema kwamba "Sheria yoyote iliyotungwa na Bunge

kuhusu jambo lolote haitatumika Tanzania Zanzibar ila kwa mujibu wa masharti yafuatayo. Na (a) aliyoisoma yeye akasema sheria hiyo iwe imetamka wazi kwamba itatumika Tanzania Bara na vile vile Tanzania Zanzibar au inabadilisha, kurekebisha au kufuta sheria inayotumika Tanzania Zanzibar".

Mhe. Spika, sasa mimi nimefurahi kama kataja kifungu hiki, kwa sababu hizi sheria mbili nilizozitolea mfano zilikuwa na kifungu kama hiki kinachosema kwamba zitatumika Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar na bado chombo hiki kikaweka utaratibu kwamba ilizikataa, kwa sababu kwanza nyengine hazikuhusu mambo ya Muungano, lakini hata zile zinazohusu mambo ya Muungano ilitaka marekebisho kama ulivyotoa maelezo Mhe. Spika.

Mhe. Spika, sasa bado narejea katika hoja yangu ya msingi kwamba sheria hii ya kura ya maoni haihusu jambo la Muungano.

Mhe. Spika, hoja ya kwamba huu ni sehemu ya utaratibu unaokamilisha mfumo uliowekwa kupata jambo la Muungano muone Katiba ya Muungano kwa hivyo inaifanya kuwa jambo la Muungano. Sikubali kwa msingi wa chombo chako hiki hiki chini ya uongozi wako mwenyewe Mhe. Spika nimeshawahi kukataa utaratibu huo. Mhe. Spika, natoa mfano. Masuala ya bahari kuu yaliwahi kutungiwa sheria ikaandikwa hivi hivi kwamba itatumika Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar ilipokuja Sheria ya *Merchant Shipping Act* (Sheria ya Usafiri Baharini).

Sheria nyengine ambayo Baraza hili ilikataa na kuna waraka mzuri sana umeandikwa wa uchambuzi na msomi wetu mmoja hapa ukimnukuu kazi kubwa aliyofanya Mhe. Haji Omar Kheir, Mhe. Ali Juma Shamuhuna, Mhe. Abubakar Khamis Bakary, Mhe. Haji Faki Shaali wakati huo watatu miongoni mwao, nadhani wote walikuwa *backbenchers* jinsi gani waliishupalia kuitakaa kwa sababu haina maslahi na Zanzibar na ikataka marekebisho. Lakini ingelikuwa sheria ile inatafsiriwa kama inavyotaka kutafsiriwa hii kwamba inahusu usafiri wa baharini wakati bahari tayari imeshaingizwa katika masuala ya Muungano, kwa hivyo haikuwa na haja ya kufanyiwa vyengineyo humu ndani, wasingepata haki ile ya wao kujadili na kuikataa mpaka kufanyiwa marekebisho yaliyokuwa yamefanyika.

Hivyo hivyo, kama ulivyosema punde Mhe. Spika, kwa Sheria ya Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora, hivyo hivyo kwa Sheria ya Uvuvi wa Bahari Kuu. Sasa nashangaa kwamba ile sauti tuliyokuwa nayo katika kusimamia haki za Zanzibar leo ndani ya Baraza hili tunataka kuisaliti na kutumika kihalalisha udalali dhidi ya Zanzibar, hilo Mhe. Spika haliwezi kukubalika hata siku moja. (*Makofi*)

Mhe. Spika, kwa msingi ule ule kwamba ingelikuwa jambo moja linakamilisha hatua jambo jengine kwa hivyo ichukuliwe kwa ujumla wake, basi tusingekataa

Sheria ya Usafiri wa Baharini hapa pamoja na kwamba ilihusishwa na Sheria ya Bahari Kuu, lakini tukaikataa kwa hoja kwamba haikidhi maslahi ya Zanzibar. Na kwamba lile suala si la Muungano na ndio maana baada yake Baraza lako hili hili tena Mhe. Spika likatunga sheria ya Zanzibar ya *Maritime Transport Act* kama sheria *parallel* ili itumike Zanzibar kwa jambo lile lile. Kwa nini tusiikubali pale. Kwa msingi huo nasema kwa hili Zanzibar imeitangulia Jamhuri ya Muungano imeshatunga sheria yake ya kura ya maoni. (*Makofi*)

Mhe. Spika, sasa kinachoonekana na wananchi wa Zanzibar wanakishuhudia hiki ni undumilakuwili katika Baraza hili kwa baadhi yetu. Na inasikitisha sana wananchi wa Zanzibar wanapooona viongozi wa leo wa Zanzibar wanashindwa kufuata nyayo za wenzao na kusimamia haki za Zanzibar. Kwa hivyo, Mhe. Spika nasema tafsiri ya Mwanasheria Mkuu inaweza kubakia ni yake, lakini si mshauri wa Baraza.

Mimi niseme Mhe. Spika kura ya maoni mtu aniridhishe kwa kunionesha kwamba wapi katika orodha ya mambo ya Muungano yaliyomo katika nyongeza ya kwanza ya Katiba hii, akiniridhisha hili nitasema sasa hivi Mhe. Mwanasheria Mkuu au mwengine yeyote awasilishe suala hili. Lakini kwa vyovyote Mhe. Spika sisi hatutakubali kuwa sehemu ya usaliti wa Zanzibar, hata kidogo. (*Makofi*)

Mhe. Spika: Spika akisimama wengine wote mnakaa ili hatimae aseme nani aseme, na ndio moja kati ya kazi ya Spika. Sasa ninachosema kabla sijamruhusu mjumbe mwengine na yeye kutoa maoni ili hatimae sasa tufikie muafaka jambo hili tulifanyeje. Nadhani kuna jambo moja kidogo nasikitika kwamba inawezekana ikawa tuna-*mislead* kidogo ulipolinganisha Mhe. Jussa suala la usafiri wa bahari, usafiri baharini ni kweli na uvuvi unafanyika baharini, lakini vitu hivi ni tofauti kabisa, kweli bahari ndio hiyo hiyo. Lakini usafiri wa baharini na uvuvi sasa haidhuru kwenye uvuvi tunakwenda huko kuwafuata hao samaki waliko, lakini usafiri ni kuchukua abiria au mizigo ukaipeleka sehemu moja kwenda nyengine.

Sasa nadhani hiyo haina uhusiano, tunachozungumza hapa kwamba *process* ile...

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Sio uvuvi wa bahari kuu nimesema Sheria ya Bahari ya Kuu.

Mhe. Spika: Haya usafiri baharini na suala la uvuvi wa bahari kuu...

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Aah! kuna sheria ya uvuvi na kuna sheria ya Jamhuri ya Muungano kuhusu bahari kuu, si uvuvi sijataja uvuvi, uvuvi nimetaja mwanzo katika sheria nyengine. Kuna Sheria ya Bahari Kuu kama bahari kuu *Exclusive Economic Zone Act* ambayo ilipitishwa na Bunge la Jamhuri ya Muungano,

ambayo ungetegemea mambo yote yanayohusu bahari yameingia mule, lakini bado Baraza hili likaweka *principle* yake ya kukataa ilipokuja ma-*expert* ya usafiri kwamba haihusiani na sheria ile.

Mhe. Spika: Na ile nyengine Mhe. Jussa tukumbushe.

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Hoja yangu ni hiyo Mhe. Spika.

Mhe. Spika: Aah! nasema ile sheria nyengine ipi hebu tukumbushe.

Mhe. Ismail Jussa Ladhu: Nazungumza tena Mhe. Spika mfano nilioutaja kwa sababu hoja iliyojengwa hapa ni kwamba sheria hii inakuwa halali kwa jambo la Muungano kwa sababu inakamilisha jambo jengine linalohusu jambo la Muungano. Nasema kama hoja hiyo ni sahihi basi Bunge la Muungano kwa kifungu hicho hicho cha 64 (4) (a) ilitunga Sheria ya Bahari Kuu si uvuvi nazungumza Sheria ya Bahari Kuu *Exclusive Economic Zone* na baadae kwa kutumia sheria hiyo hiyo ikatungwa sheria nyengine ya *Merchant Shipping Act* ambayo ilikuwa inahusiana na suala hilo.

Sasa Mheshimiwa hoja yangu isipelekwe kwengine ikataka kupotoshwa, hoja yangu ni kwamba kama suala la *Merchant Shipping Act* usafiri wa bahari pamoja na kuhusishwa na Sheria ya Bahari Kuu *Exclusive Economic Zone* Baraza hili liliona kwamba halihusiki na inapaswa kulinda haki za Zanzibar. Kwa nini leo kwa suala kama hilo jengine linalohusu Katiba lakini kura ya maoni ambayo si suala la Muungano inataka kulazimishwa kwamba hili lichanganywe pamoja tu. Kwa nini wakati ule tulikataa kuchanganya pamoja tukakubali tu ikapelekwa, tulisimamia kidete kuwa tuna haki yetu, kwa nini katika hili tunataka kuburuzwa hatuwezi kukubali Mhe. Spika, hata siku moja. (*Makofi*)

Mhe. Spika: Mimi nadhani sio sahihi kusema hatuwezi kukubali, labda ujisemee upande wako na kama kuna wengine, lakini kwanza nimruhusu Mhe. Mwanasheria Mkuu halafu atafuata Mhe. Dkt. Mwinyihaji na hatimae tutaona tunakwenda vipi.

Mhe. Mwanasheria Mkuu: Mhe. Spika, hayo yote ambayo yanaelezwa hapa Mhe. Spika, yalikuwa yaelezwe wakati tunatengeneza mswada huo kusema kweli.

Mhe. Spika, ukisoma...

Mhe. Spika: Mhe. Jussa wakati unaachiwa kuzungumza wengine wote wanakaa kimya na wewe tafadhali nyamaza tumsikilize tuliyempa nafasi kuzungumza.

Mhe. Mwanasheria Mkuu: Mhe. Spika, ukisoma ibara ya 66(1)(c) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuna wajumbe watano ambao wanaliwakilisha Baraza hili ndani ya Bunge Mhe. Spika nini maana yake? Maana yake sheria hizi zote zinapopitishwa haya ambayo leo yanahojiwa hapa yalikuwa yahojiwe kipindi kile Mhe. Spika haiwezekani sheria hii ipitishwe, na chombo hiki kiwakilishwe halafu leo tusimame hapa tuseme hatukubaliani na yale ambayo yamepitishwa.

Mhe. Spika, huo sio utaratibu mzuri kusema kweli na hayo yote kama hili lilikuwa halihusu jambo la Muungano, basi ilikuwa tuwaeleze hayo mwanzo. Lakini imepitishwa na tumewakilishwa na umepita na kama mimi ambavyo nimeshasema haiwezekani tukamilishe taratibu mbili halafu tuje kukataa kwenye hatua ya mwisho na hutoweza kutumia sheria ya kura ya maoni ya Zanzibar iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi kuamua Katiba ambapo ni jambo la Muungano, mamlaka hayo hatuna Mhe. Spika kusema kweli na ndio maana ikatungwa sheria hii.

Mhe. Spika, sasa hayo yote kila mjumbe ana haki yake ya kusema ndio demokrasia yenyewe kusema kweli, lakini *at the end of the day* kilicholetwa hapa Mhe. Spika ni kutimiza sasa yale masharti ya kifungu cha 32 (2) cha Katiba ya Zanzibar. Sasa mtu aseme utaratibu uwe hivi, uwe hivi hayo ni mambo mengine lakini kama kutimiza na kama kumaliza *process* Mhe. Spika ni sahihi kwa sheria kuwasilishwa mbele ya Baraza hili Mhe. Spika. (*Makofi*)

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais Ikulu na Utawala Bora: Mhe. Spika, naomba sana kama Mheshimiwa ana hoja ajibu hoja, asitoe lugha ya kutukanana, kukashifiana, anapozungumza tusifanye udalali, panafanywa udalali ndani ya Baraza hili? (*Makofi*)

Kwa hiyo, mimi kabla Mhe. Spika sijaendelea namuomba sana Mhe. Jussa afute maneno aliyoyasema mbele ya Baraza hili, na atuombe radhi. (*Makofi*)

Mhe. Spika: Mimi nadhani tuendeleo na hoja iliyopo ili tuone jambo hili tunalimaliza hili suala la kufuta tutalishughulikia baadae, endelea.

Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais Ikulu na Utawala Bora: Nakushukuru sana Mhe. Spika kwa busara zako.

Asubuhi nilitaka muongozo wa Spika na mkononi nilikuwa na *hansard* ya Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria Mhe. Abubakar Khamis Bakary huyu hapa, *hansard* hiyo ya kikao cha kwanza tarehe 13 Juni, 2012. Kikao cha saa tatu asubuhi na wewe mwenyewe Mhe. Spika ulikuwa kwenye kiti. Katika hati za kuwasilisha mezani hati ya kwanza iliwasilishwa na Mhe. Makamu wa Pili wa Rais na hati ya

pili akawasilisha Mhe. Waziri wa Katiba na Sheria, naomba nisome yale maelezo yaliyomo kwenye *Hansard*.

Mhe. Spika, kwa idhini yako naomba kuwasilisha mezani Sheria ya Mabadiliko ya Katiba sura ya 83 Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, lakini kabla sijawasilisha Mhe. Spika naomba kwanza niseme yafuatayo:

Kwanza napenda nimshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujaalia kuwa wazima na wenye afya kidogo kuna mambo yalizungumza humu *related* na ile sheria, lakini sasa mimi nakwenda kwenye moja kwa moja kwenye *substance* yenyewe ya suala hili.

Mhe. Spika, kifungu 132(2) cha Katiba ya Zanzibar kinasema hivi naomba kunukuu.

“Sheria kama hiyo ni lazima ipelekwe mbele ya Baraza la Wawakilishi na waziri anayehusika”.

Na kazi hiyo ilifanywa asubuhi leo hapa na Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Mhe. Makamu wa Pili wa Rais naendelea kum-*quote* Mhe. Abubakar, Waziri wa Katiba na Sheria.

Mhe. Spika, kupelekwa mbele ya Baraza maana yake ni kuweka hati hiyo mezani, ni kwa madhumuni ya Waheshimiwa Wawakilishi wapate taarifa ya jambo husika. Kwa mfano, Bunge la Uingereza walitafsiri neno hili kuingia hata pale inapowasilishwa hati inayohusika afisini kwa Katibu tu na baadae Katibu akazigawa kwa wajumbe wake". Lengo kubwa ni kupata taarifa kwa wajumbe, hiki ndio kiini cha kifungu cha 132 (2) ambacho kilitiwa kwa makusudi na waandishi wa Katiba ya Zanzibar waliokusudia kuliondoa tatizo lile lilokuwepo la Tanzania Bara tutunge sheria za Muungano bila hata upande wa pili wa Muungano kujua kuna nini. Naona uvumilie dakika moja tu nyengine Mhe. Spika.

Mhe. Spika, la pili muhimu ni kuelewa kujua kuwa Baraza la Wawakilishi halina mamlaka hata kidogo ya kujadili masuala yanayohusu Muungano, *hansard* ya Mhe. Abubakar - Mhe. Waziri wa Katiba wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, anasema hivi, *hansard* hii hapa naomba niendelee. (*Makofi*)

Hayo ni mamlaka ya Bunge la Jamhuri kama kifungu cha 64 (3) cha Katiba ya Jamhuri ya Muungano kinavyotaka.

Mhe. Spika, namalizia kwa sababu hizo Baraza la Wawakilishi kinachotakiwa ni kupewa taarifa hiyo bila ya kujadiliwa, kwa sababu Baraza la Wawakilishi Mhe.

Spika halina mamlaka ya kujadili hata ikiwa itajadiliwa Bunge halimiliki kuchukua maoni ya chombo kingine chochote. Naomba nimalizie sehemu tu hii ya Mhe. Abubakar.

Sasa mimi *point* yangu Mhe. Spika, kama alivyoeleza Mhe. Mwanasheria Mkuu huko tulikwenda vizuri tokea mwanzo lilipokuja wazo lile, tukajadili katika mitaa yetu na mpaka chombo chetu kikatoa maoni, tukamaliza tukenda katika Bunge la Katiba, iweje leo kwamba tunakwenda kwenye kura ya maoni tena iwe na makosa kwa haya haya na ambayo tumepitisha hapa hapa tukaenda vizuri?

Mimi nafikiri kama kuna ajenda nyengine ya mtu mwenyewe, iwe ajenda yake, lakini kwa utaratibu tuliojiwekea ndio huu ambao nimeusema. Mhe. Spika, nakushukuru sana.

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, Mhe. Ismail Jussa, Mhe. Hamza Hassan Juma, hebu tukae, mnajua kinachobishaniwa hapa ni jambo ambalo Mhe. Spika ameelekeza kwa mujibu wa Kanuni ya 27(4). Kwa hiyo, jambo hili ambalo Mhe. Spika ameelekeza linabishaniwa kwamba lisingeletwa. Sasa Mhe. Spika ndio keshaleta na mimi sisemi kwamba lazima tukubali kuwa tuwe tumeeleza muamue nyinyi kwamba ni sawa kwa mimi kuagiza hivyo au laa. Sasa nataka hii hoja tufikie pahala kwa sababu kwa hili mimi mtazamo wake nasema ni mtiririko mmoja na *process* ile ya mwanzo na ndio maana nikakubali kwamba jambo hili kama Katiba inavyosema na nikaelekeza iletani kwa mtiririko ule ule kama ilivyotajwa na Katiba kupeleka ndani ya Baraza, ndicho nilichoelekeza.

Sasa hili linapingwa kwamba Mhe. Spika kaelekeza sivyo juu ya hili, basi mimi nitawahoji mkiniambia kwamba wengi kweli wewe Mhe. Spika umefanya sivyo, tutaondoka hapa, lakini mkisema kwamba ni sawa basi nimwambie Mwanasheria Mkuu kwa niaba ya waziri alete hapa au kwa niaba ya serikali alete hapa mezani kama maelekezo yalivyo. Kwa sababu hili jambo nimeelekeza mimi kama Mhe. Spika kwa mamlaka chini ya Kanuni ya 27(4), ukiangalia itasema hivyo.

Kwa hiyo, baada ya hayo mimi Waheshimiwa Wajumbe sasa nataka niwahoji. Waheshimiwa Wajumbe, Mhe. Spika akisimama basi wengine tukae, Waheshimiwa tukae Mhe. Spika akisimama utaratibu wengine tunakaa. Nasema ni mimi Mhe. Spika ndiye niliyeelekeza kuwa jambo hili liletwe kwa *title* hii iliyopo kwa mujibu ilivyotajwa na Katiba hii, sasa hili tunapingana nalo mimi nataka niwaulize, nataka niwahoji wale wanaokubaliana...

(Hapa walipiga makofi na kuimba)

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, naomba radhi, nawaomba radhi sana, basi Waheshimiwa Wajumbe, labda mimi nikae, kumbe mnaniiga nikisimama na nyinyi mnasimama. Kwa hiyo, nawashukuru sana kumbe nikikaa na nyinyi mnakaa. *(Kicheko)*

Inavyoonekana hamtaki tupige kura, tusebiri basi, inavyoonekana hili ambalo tunaona si sahihi Mhe. Spika kuleta hapa tusipige kura, kama tusipige kura, basi hoja ya Mhe. Spika kwamba iletwe maana yake inaangukia pale pale na kwa maana hiyo mimi nimruhusu AG awasilishe hapa. Mhe. AG karibu. *(Makofi/Nderemo)*

(Hapa waliimba na kupiga makofi)

Mhe. Mwanasheria Mkuu: Mhe. Spika, kifungu cha 132(1) cha Katiba ya Zanzibar kinaweka sharti kwamba;

"Hakuna sheria yoyote itakayopitishwa na Bunge la Muungano ambayo itatumika Zanzibar mpaka sheria hiyo iwe ni kwa ajili ya mambo ya Muungano tu na ipitishwe kulingana na maelekezo yaliyo chini ya vifungu vya Katiba ya Jamhuri ya Muungano".

Mhe. Spika, endapo masharti hayo yatatimia, kifungu cha 132(2) cha Katiba kinaweka sharti kwa waziri husika kuileta sheria hiyo mbele ya Baraza la Wawakilishi.

Mhe. Spika, leo asubuhi kwa mujibu wa orodha ya shughuli za leo Mhe. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais tayari amewasilisha mezani Sheria ya Kura ya Maoni Nam. 11 ya mwaka 2013. Kwa msingi huo, naomba nichukue fursa hii kwa niaba ya waziri husika ambaye ni Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais na kwa masharti ya kifungu cha 132(2) cha Katiba ya Zanzibar kusema rasmi kuwa, Sheria ya Kura ya Maoni Nam. 11 ya mwaka 2013 iliyotungwa na Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuzingatia masharti ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania sasa imewasilishwa rasmi Barazani.

Mhe. Spika, naomba kuwasilisha. *(Makofi/Nderemo)*

Mhe. Spika: Waheshimiwa Wajumbe, naomba tukae tupate kuakhirisha kikao. Waheshimiwa Wajumbe, mimi naomba tukae tuakhirishe kikao, hebu tutulie, wale Waheshimiwa waliopokea sheria hii wanyanyue mikono. Wanaokataa kupokea sheria...*(Makofi/Nderemo)*

Waheshimiwa sasa kikao hiki nakiakhirisha hadi kesho siku ya Alhamisi saa 3:00 za asubuhi.

(Saa 11:54 kikao kiliakhirishwa hadi tarehe 12/03/2015 saa 3:00 asubuhi)